

Torsdagen den
15 november 1979**Torsdagen den 15 november**

Kl. 12.00

*Anmälan om kompletteringsval till utskott**Meddelande om interpellationssvar***§ 1 Anmälan om kompletteringsval till utskott**

TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i utrikesutskottet under Sture Ericsons ledighet anmält hans ersättare Gunnar Ström.

Centerpartiets partigrupp har som suppleant i utrikesutskottet under Torsten Bengtsons ledighet anmält hans ersättare Anders Ljunggren.

Talmannen förklarade valda till

suppleanter i utrikesutskottet

Gunnar Ström (s)

Anders Ljunggren (c)

§ 2 Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Åke Persson, Landskrona, utsetts till ledamot av riksdagen samt att Marie Nordström, Lund, och John-Eric Johansson, Vallåkra, utsetts till ersättare för riksdagsledamöter. Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit, att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

1979-11-14

Bengt Hult

Sven-Georg Grahn

Det skulle antecknas att *Åke Persson* (fp) utsetts att inträda som ledamot av kammaren i stället för *Per Gahrton* (fp) som avsagt sig riksdagsmannauppdraget.

§ 3 Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.**§ 4 Meddelande om interpellationssvar**

1979/80:29 om en utvärdering av abortlagens tillämpning

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Interpellationen 1979/80:29 av *Sven Johansson* om en utvärdering av abortlagens tillämpning skulle jag ha besvarat senast den 15 november, dvs. i dag. Efter överenskommelse med interpellanten kommer svar att lämnas i anslutning till behandlingen av socialutskottets betänkande 1979/80:10 med anledning av motioner om abortlagstiftningen av bl. a. *Sven Johansson*.

Torsdagen den
15 november 1979

*Om undersökning
av orsaken till
medfödda miss-
bildningar hos
barn i Valdemars-
vik*

§ 5 Om undersökning av orsaken till medfödda missbildningar hos barn i Valdemarsvik

Statsrådet ELISABET HOLM erhöll ordet för att besvara *Anna Wohlin-Anderssons* (c) den 5 november anmälda fråga. 1979/80:87, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat socialministern om hon avser att vidta några åtgärder – och i så fall vilka – för att närmare undersöka det stora antalet fall då barn fötts med missbildningar i Valdemarsvik.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Sedan några fall av vissa missbildningar konstaterats i Valdemarsviks kommun tog länsläkarorganisationen i Östergötlands län omedelbart initiativ till en undersökning av orsakerna till detta. Därvid framkom att sex fall av missbildningar inträffat under perioden september 1978–juni 1979. Två av dessa fall har med säkerhet kunnat fastställas bero på genetiska faktorer. I de fyra återstående fallen är det ännu oklart om det är fråga om s. k. felställningar, vilka skulle bero på fostrets läge i livmodern under graviditeten, eller reella missbildningar. Om det senare visar sig vara sannolikt, kommer länsläkarorganisationen att i samarbete med överläkaren för barnhälsovården genom bl. a. intervjuer med föräldrarna undersöka tänkbara orsaker till skadorna. Jag vill i detta sammanhang nämna att länsläkarorganisationen uppgivit att anledningen till att föräldrarna underrättats först sedan vissa preliminära studier gjorts var att föräldrarna inte skulle oroas i onödan.

Länsläkarorganisationen har vidare undersökt dricksvattenförsörjningen i de aktuella fallen utan att något anmärkningsvärt framkommit. Dessutom har mödrarnas yrkesförhållanden och arbetsmiljöer penetrerats utan att det har visat sig föreligga några gemensamma faktorer.

Inom socialstyrelsen har samtliga rapporterade fall av missbildningar i Valdemarsviks kommun fr. o. m. år 1973 analyserats med hjälp av styrelsens register över missbildningar och medicinska födelsemeddelanden. I rapporten konstateras att det totala antalet barn med någon missbildningsdiagnos är högre än förväntat med hänsyn till den genomsnittliga frekvensen av missbildningar i riket. Denna högre frekvens kan dock bero på slumpmässiga variationer. En studie av tidsperioden juli 1978–juni 1979 visar enligt rapporten att det är mycket troligt att fördelningen av missbildningsfall är helt slumpbetingad.

I socialstyrelsens verksamhet ingår en löpande bevakning av missbildningsfödselar i riket och närmare undersökningar av iakttagna anhopningar av sådana fall. Analysen av förlossningsutfallet i Valdemarsvik kan betraktas som ett uttryck för denna verksamhet.

Socialstyrelsen följer länsläkarorganisationens fortsatta utredning i Valdemarsviks kommun med uppmärksamhet och kommer enligt vad jag har inhämtat för sin del att vidta de åtgärder som resultatet av pågående utredningar kan motivera.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet I Holm för svaret, som ju var både innehållsrikt och intressant.

Vi kan alltså slå fast två saker, nämligen dels att de typer av missbildningar det rör sig om i Valdemarsvik förekommer i betydligt högre grad där än vad som anses normalt, dels att några riktigt ingående undersökningar inte gjorts. Man har gått igenom mödra-, födelse- och barnavårdsjournalerna, med ledning av dessa försökt komma fram till om det finns någon gemensam nämnare mellan mödrarna och undersökt vattnet enligt socialstyrelsens anvisningar. Men man har inte talat med föräldrarna, vilket jag anser borde vara en del av en mer ingående och systematisk undersökning för att se om det går att få fram någon gemensam nämnare mellan de föräldrar och barn som drabbats. Man har inte heller gjort några särskilda miljöundersökningar och inte några analyser av vattnet utöver de vanliga. Det kan finnas något i vattnet som ligger utanför den rutinlista från socialstyrelsen som man går efter vid provtagning.

I morgon skall distriktsbarnläkaren på uppdrag av barnhälsovårdsöverläkaren fara till Valdemarsvik för att gå igenom journalerna, undersöka medicinering och eventuella ärftlighetsfaktorer och prata med föräldrarna. Det är bra, men frågan är om det är tillräckligt. Det kan visa sig att man behöver göra större miljöundersökningar, t. ex. av industriutsläpp, mer ingående vattenundersökningar och vidare mer noggranna undersökningar för att finna gemensamma faktorer.

Därför vill jag gärna fråga hälsovårdsministern om svaret skall tolkas så, att om man efter distriktsbarnläkarens undersökning i Valdemarsvik kommer fram till att fler och mer ingående undersökningar behövs, då är hälsovårdsministern beredd att medverka till att erforderliga resurser ställs till förfogande via socialstyrelsen eller annan central myndighet.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Som jag sade inledningsvis i mitt svar på frågan kommer länsläkarorganisationen att i samarbete med överläkaren för barnhälsovården genom bl. a. intervjuer med föräldrarna undersöka tänkbara orsaker till skadorna. Man har alltså för avsikt att intervjua föräldrarna om detta.

Jag vill också upprepa att det har inträffat flera fall av missbildningar i Valdemarsviks kommun än vad man kunde förvänta sig med hänsyn till frekvensen i riket. Analysen av missbildningsfrekvensen har utförts av den främsta expertisen som finns i landet inom det aktuella området. Hittills förefaller det dock som om slumpmässiga variationer skulle vara förklaringen till det förhållandevis högre antalet missbildade barn. Men undersökningarna fortsätter, som jag tidigare sade, och vi får avvakta en något fylligare rapport i ämnet så småningom.

Jag vill påminna om att det pågår en omfattande undersökning inom socialstyrelsen, där vetenskaplig expertis från olika områden engagerats för att söka kartlägga orsakerna till vissa typer av allvarliga missbildningar, bl. a. ryggmärksbräck. Detta projektarbete beräknas bli redovisat under första

Nr 29

Torsdagen den
15 november 1979

*Om undersökning
av orsaken till
medfödda miss-
bildningar hos
barn i Valdemars-
vik*

Torsdagen den
15 november 1979

*Om åtgärder för
att skydda lärare
för psykiska besvär*

halvåret 1980.

Såväl socialstyrelsen som länsläkarorganisationen ägnar stor uppmärksamhet åt frågor som rör sådana missbildningar som kan tänkas bero på förhållanden i vår miljö. Jag vill i detta sammanhang erinra om att förslag lagts fram för riksdagen om inrättande av ett s. k. miljömedicinskt laboratorium, som beräknas sätta i gång sin verksamhet den 1 juli 1980. En viktig uppgift för detta laboratorium blir att studera vilka miljökomponenter som är särskilt riskabla, vilka grupper som är speciellt känsliga för sådan påverkan och på vilket sätt denna påverkan kan ge upphov till skador. Jag kan försäkra Anna Wohlin-Andersson att jag även för egen del kommer att följa dessa mycket viktiga frågor med stor uppmärksamhet.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Låt mig bara säga att jag är tacksam för det, för varken barnöverläkaren eller länsläkaren eller distriktet har lokala resurser för att genomföra sådana här mera omfattande undersökningar. Det är därför viktigt att samhället via socialstyrelsen eller annan central myndighet ställer resurser till förfogande, om det skulle behövas. Jag tolkar statsrådet Holms uttalande så att detta kommer att ske, och det tycker jag är positivt.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om åtgärder för att skydda lärare för psykiska besvär

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Mårten Werners* (m) den 7 november anmälda fråga, 1979/80:92, och anförde:

Herr talman! Mårten Werner har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att åstadkomma sådan arbetsmiljö i skolan att lärarna i görligaste mån skyddas för psykiska besvär.

Rapporter om brister i skolans arbetsmiljö skall tas på allvar. Men läraryrket i sig är och har alltid varit svårt och krävande såväl fysiskt som psykiskt.

Det finns inga enkla patentlösningar för hur man kommer till rätta med brister i arbetsmiljön i skolan. Ett genomgående tema för de reformer av grundskolan som beslutats de senaste åren har dock varit att försöka åstadkomma en bättre arbetsmiljö för såväl lärare som elever. Låt mig nämna ett par exempel på inslag i dessa reformer:

Att arbeta tillsammans i arbetslag kan för lärare innebära ökade möjligheter att få stöd och hjälp av kolleger. Det nya statsbidragssystemet för grundskolan medger att resurserna kan fördelas efter lokala behov. Den nya läroplan som riksdagen nyligen fattat beslut om ger ett stort utrymme för elevernas fria val. Detta kommer med all sannolikhet att öka trivseln bland eleverna. Läroplanen innebär också att en större del av arbetet på högstadiet kan genomföras i mindre grupper.

Den s. k. normgruppens arbete tar direkt sikte på att skapa ett bättre arbetsklimat i skolan genom att söka förankra regler för arbete och samlevnad

*Om åtgärder för
att skydda lärare
för psykiska besvär*

i en gemensam värderingsgrund.

Skolan har också fått betydande resurstillskott de senaste åren. Beslutet om ett nytt statsbidragssystem har inneburit ökade resurser med ca 100 milj. kr. per år. Den sänkta undervisningsskyldigheten för stora grupper lärare fr. o. m. den 1 juli i år kostar ungefär 140 milj. kr. årligen. Den nya läroplanen kommer fullt genomförd att innebära ett årligt resurstillskott om drygt 300 milj. kr. för skolans del.

Kommunerna har ansvaret för inte minst den fysiska arbetsmiljön i skolorna. Kommunerna i egenskap av arbetsgivare för lärarna har också ett ansvar för personalvården i stort. Jag räknar med att det delbetänkande som elevvårdskommittén kommer att lämna i januari 1980 och som berör utveckling av arbetsmiljö och personal kommer att belysa dessa frågor ytterligare. I sammanhanget kan jag också nämna att lärarna inom ramen för gällande medbestämmanderegler har möjlighet att påverka sin arbetsmiljö.

Sammanfattningsvis är jag övertygad om att de åtgärder som jag nu har redovisat, när de har slagit igenom fullt ut, avsevärt kommer att förbättra arbetsmiljön i skolorna.

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Jag vet att Britt Mogård är mycket ambitiös när det gäller att göra det bästa av vår skola – många reformer har genomförts, och statsrådet hänvisar också till dem – men man kommer osökt att tänka på de reflexioner som gjordes av experter från OECD som var på besök här för någon vecka sedan. De ansåg att vi är duktiga att reformera och komma med idéer, men de efterlyste resultat och efterlyste reformernas och idéernas genomslagskraft. I slutet av svaret uttalar statsrådet en förhoppning om att arbetsmiljön inom skolan skall bli bättre, och vi får hoppas att den förhoppningen är mer än en from sådan.

Orsaken till min fråga är den seriösa rapport om arbetsmiljön inom skolan som den mycket skicklige pedagogikdocenten Horst Löfgren lade fram i Malmö. Vi känner väl till besvärligheterna i skolan, men jag tyckte att den här rapporten var så alarmerande att den motiverade min fråga. Vi vet att ungdomarna tar med sig sina sociala problem till skolan, och Horst Löfgren framhåller också i rapporten att det är mycket besvärande att elever på högstadiet och i gymnasiet kommer för sent till nästan varje lektion. Sådana svårigheter tar lärarna på sig själva, och det är detta som bryter ner dem.

Fil. dr Sten-Olof Brenner säger att lärarna egentligen borde vara mindre moraliska och pliktuppfyllda och att de borde sjukskriva sig oftare. De tar på sig själva alla de krav som ställs när det gäller problemen inom skolan. Men, statsrådet Mogård, det är väl inte bara lärarnas sak att lösa de problemen? De skall inte känna sig tvingade att klara av krav från alla möjliga håll. Problemen i skolan gäller ju inte bara lärarna utan många andra.

Sedan undrar jag, fru statsråd, om det inte är ytterligare ett problem i vår skola, nämligen det att den svenska skolan inte har samma status som skolan på andra håll i världen. Detta gäller också läraryrket. Det är kanske inte så lätt

*Om åtgärder för
att skydda lärare
för psykiska besvär*

att göra någonting åt saken, men jag tror att även detta är en av orsakerna till lärarnas svårigheter. Det skulle vara intressant att höra om statsrådet har någon uppfattning om hur man skall kunna få lärarna att förstå att kraven inte bara gäller dem själva. Vidare skulle jag vilja höra statsrådets mening om skolans bristande status i vårt samhälle.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Fromma förhoppningar är inte alltid resultatlösa och bör, Mårten Werner, enligt min mening inte vara det. Min förhoppning var inte from i den bemärkelsen.

Jag tycker nog att man för rättvisans skull skall redovisa att det också finns många positiva drag i den här rapporten, t. ex. att 88 % av lärarna alltid eller ofta anser sig ha god kontakt och gott samarbete med eleverna, att 83 % tycker sig ha god kontakt och gott samarbete med föräldrarna, att 75 % av lektionerna kan genomföras helt utan elevstörningar och att bara 1 % blir helt fördärvade av störande elever. Det är inte min mening att bagatellisera problemen, men jag tycker att man också kan vända på det här litet grand.

Självfallet är inte elevernas uppförande och deras utbildning enbart lärarnas sak. Där har Mårten Werner alldeles rätt. Enligt min mening har alla vuxna ett ansvar för att barnen, som är vår framtid, får en positiv och lycklig utveckling. Inom skolan är det inte heller så, att bara lärarna skall bära ansvaret. Jag tror att det är nödvändigt att skolledarna blir mera aktiva och stöder lärarna när det uppstår problem och konflikter med elever, föräldrar och annan personal i skolan. Jag tycker också att politikerna borde prya litet i skolan för att se hur verkligheten är.

Men jag vill också säga att många lärare faktiskt inte har provat vissa metoder, som kunde förbättra deras arbetssituation. Den här rapporten visar att bara 27 % av lärarna har klassråd regelbundet, och bara 12 % låter eleverna delta i planeringen regelbundet. 50 % har inte provat att arbeta i arbetslag, och 45 % har inte låtit speciallärarna arbeta inne i klassrummet. Jag tror att om det inte bara finns en from förhoppning utan också en positiv vilja att göra någonting åt problemen, skulle många kunna hjälpa till att förbättra arbetsmiljön i skolan.

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag är övertygad om riktigheten i det som Britt Mogård nu sade och knyter de största förhoppningar till de normgrupper som Britt Mogård själv har initierat. Det är klart att en så omfattande och seriös rapport som den här har med alla företeelser, även de positiva. Men att så många lärare i vår komfortabla skola har psykiska besvär måste anses vara särdeles alarmerande. Man räknar med att 92 eller 95 % av lärarna klagat över psykiska besvär. Det skulle, som sagt, vara intressant att höra om statsrådet inte anser att det här kan finnas ett samband med skolans plats i samhället, skolans status. – Själv har jag varit utlandssvensk under åtskilliga år och då kunnat göra jämförelser. – Detta måste vara prövande för lärarna. Naturligt-

vis inverkar det på eleverna om skolan och lärarna inte har den status som de borde ha. Då tar givetvis inte eleverna skolan så allvarligt heller.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag försäkrar än en gång att jag tar den här rapporten på mycket stort allvar, men vill samtidigt konstatera att undersökningen har genomförts av lärarorganisationerna för att skapa underlag för ett fackligt handlingsprogram. Det bör man kanske också ha med i bilden.

Nu är det faktiskt inte så illa som Mårten Werner beskriver situationen, dvs. att 95 % av lärarna skulle ha psykiska besvär. Lärarna anser att deras arbete är psykiskt och fysiskt påfrestande, men det är faktiskt en annan sak. Det är allvarligt nog, men jag vill understryka vad jag sade i svaret: Läraryrket är ett svårt och krävande yrke. Vi skall stödja lärarna så mycket vi kan och försöka underlätta deras arbete, men vi skall aldrig tro att det kommer att bli ett lätt yrke.

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag ber bara att till slut få önska Britt Mogård god fortsättning i arbetet att göra skolan trivsamt och nyttigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Meddelande om interpellationssvar

1979/80:28 om kärnkraftens betydelse för försvaret

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § vill jag härmed meddela att jag ej kan besvara interpellation 1979/80:28 av Oswald Söderqvist inom föreskriven tid på grund av att interpellanten ej kan närvara den 16 november. Vi har överenskommit att svar skall lämnas den 23 november.

§ 8 Om den planerade förläggningen av civilförsvarsanläggning Väst till Skövde

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara *Sten Svenssons* (m) den 7 november anmälda fråga, 1979/80:95, och anförde:

Herr talman! Sten Svensson har frågat vilka åtgärder regeringen överväger för att det tidigare beslutet om att förlägga en civilförsvarsanläggning till Skövde skall kunna fullföljas.

1977 års försvarsbeslut innebär att civilförsvarets utbildningsorganisation skall omfatta fem skol- och förrådsanläggningar. Den ekonomiska utvecklingen för civilförsvaret har dock lett till att utbildnings- och övningsverk-

Nr 29

Torsdagen den
15 november 1979

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om den planerade
förläggningen av
civilförsvarsanläggning
Väst till Skövde*

Torsdagen den
15 november 1979

*Om den planerade
förläggningen av
civilförvarsanlägg-
ning Väst till Skövde*

samheten måste begränsas. Det har visat sig vara mest ekonomiskt och rationellt att den utbildnings- och övningsverksamhet som nu går att genomföra förläggs till de tre fasta anläggningar som redan finns jämte ett nytt övningsfält i Skövde.

Enligt det underlag som har redovisats för mig i civilförsvarets programplan kan utbildningsorganisationen av ekonomiska skäl inte byggas ut i den takt som tidigare planerats. Det gäller därför att nu närmast få till stånd ett övningsfält som förläggs till Skövde. Frågan om ett sådant övningsfält bereds f. n. i regeringskansliet.

I fråga om att utveckla övningsfältet till en mera fullständig skol- och förrådsanläggning måste ett nytt försvarsbeslut för tiden fr. o. m. budgetåret 1982/83 avvaktas innan några beslut kan fattas.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga. Lokaliseringen av civilförvarsanläggningen till Skövde innebär ett viktigt stöd för sysselsättningsutvecklingen inom kommunen och självfallet också för Skaraborgs län som helhet. Som framgår av länsstyrelsens planeringsrapport ingår detta projekt i det regionalpolitiska programmet för länet, och det stöds av samtliga berörda myndigheter.

Skövde kommun har för ändamålet genomfört markbyte med militära myndigheter och köpt ca 55 000 m² mark. Vidare föreligger antagen stadsplan för detta område, och medel är anvisade i kommunens budget till behövliga väg- och va-anslutningar m. m., vilka anläggningsarbeten kan igångsättas och har igångsatts med kort varsel. Enligt de uppgifter som jag har inhämtat beräknas kommunens kostnader för markinköp, redan utförda, pågående och planerade anläggningsarbeten jämte räntekostnader uppgå till ca 2,5 milj. kr.

Min följdfråga till försvarsministern är då given: På vilket sätt kommer staten att kunna kompensera kommunen för dessa kostnader, särskilt i det läge som kan uppstå om skolan mot förmodan inte skulle komma till stånd?

Jag är medveten om det statsfinansiella läget. Regeringen kan inte alltid ställa medel till förfogande som den vill, men i vart fall skall man ge besked – ett bestämt besked – så att de som skall planera för framtiden, och för detta är beroende av regeringen, verkligen har klart för sig vad som gäller. Det kan de inte göra om de svävar i den ovisshet som alltid råder om någonting är under utredning.

Givetvis måste försvaret liksom andra statliga huvudmän rationalisera och göra besparingar, men för att kunna bedöma vilka besparingar som kan göras måste man också – enligt min mening – beakta de kostnader som kan drabba andra huvudmän, särskilt i ett läge då staten kan ändra sina planer. Då måste man se till vad som kan drabba den totala samhällsekonomin. Om kommunen begär kompensation på något sätt får sannolikt staten andra kostnader, som då kommer upp under andra huvudtitlar.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! När det gäller frågan om kompensation till Skövde kommun därför att den har gjort vissa inköp av mark, på uppdrag av statsmakterna via byggnadsstyrelsen, kan jag försäkra Sten Svensson att staten kommer att fullfölja åtagandena härom. Kommunen kommer i det fallet inte att behöva ligga ute med kapital för civilförsvarets räkning under någon avsevärd tid.

När det sedan gäller stadsplane- och vägkostnadsfrågor är jag förhindrad att säga något bestämt. Jag har inte satt mig in i detaljer. Jag vill alltså påpeka att vi kommer att skaffa oss tillgång till ett övningsfält. Det vi diskuterar i dag är inte frågan om att skrinlägga idén om en utbildningsanstalt i Västsverige. Min principiella inställning är att vi måste rationalisera civilförsvarsutbildningen. Det innebär enligt min mening också att vi måste ha en utbildningsanstalt i Västsverige, och riksdagen har fattat beslutet att den skall vara förlagd till Skövde. Frågan har kommit upp därför att den ekonomiska utvecklingen har omöjliggjort den tidigare planeringen.

Jag kan upplysa Sten Svensson om att Skövde kommun uppvaktade mig i går och klargjorde läget. Enligt min mening verkar det som om kommunrepresentanterna är på det klara med att det här är att se som en etapp. Jag förstår att man i kommunen i och för sig kan vara något besviken, men jag vill inte underlåta att påpeka att Skövde kommun i alla fall ur försvarets synpunkt är en av de mest gynnade kommunerna i landet.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag har noterat att uppvaktningen ägde rum i går. Jag har också noterat att man var mycket glad över att statsrådet tog emot. Man uppskattade att man fick tillfälle att framföra synpunkter motsvarande dem som jag gett uttryck för här i kammaren.

Det är ändå tillfredsställande att försvarsministern här ger ett lugnande besked beträffande skolan. Planerna på en civilförsvarsskola i Västsverige är, som försvarsministern själv uttryckte det, inte skrinlagda. Vi tackar för det beskedet.

Olyckliga omständigheter har gjort att statliga utlokaliseringar nästan helt har gått Skaraborgs län förbi. Det enda som har skett är på försvarsområdet, enbart inom det området, herr Krönmark. Skulle inte heller civilförsvarsskolan komma till stånd, innebär det ett allvarligt regionalpolitiskt bakslag för länet.

Nu har jag noterat att man inom försvaret överväger andra omlokaliseringar, t. ex. av teleservicebyrån, som f. n. finns på Nya Varvet i Göteborg, och artilleriflygskolan i Nyköping. I likhet med vad som gäller för civilförsvarsskolan, som vi nu diskuterar, har man ansett att Skaraborg kan väljas som lokaliseringslän för dessa två nämnda enheter.

Industriministern ansåg i en interpellationsdebatt i måndags att "naturligtvis också regionalpolitiska skäl skall beaktas när militära myndigheter avgör frågor om lokalisering av olika institutioner och organ inom det militära försvaret".

Jag frågar därför om även försvarsministern är beredd att beakta dessa

Torsdagen den
15 november 1979

Om vissa omställnings- och träningskurser (OT-kurser)

synpunkter när det slutliga avgörandet skall träffas, dels avseende civilförsvarskolan, dels de andra omlokaliseringsbeslut som jag nyss har nämnt?

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Givetvis tar vi alltid regionalpolitiska hänsyn vid planeringen inom försvarssektorn också. Jag vill bara säga att när det gäller civilförsvarskolan i Skövde så har mitt besked varit så klart som man kan begära i dag.

När det gäller de andra två institutionerna som Sten Svensson nämnde, kan det bli aktuellt att göra en förflyttning. Frågorna är ännu inte utredda. Vi måste i så fall välja den ur försvarets synpunkt rationellaste lösningen. Jag kan sträcka mig därefter att jag säger att det finns ingenting som i och för sig utesluter en förläggning till Skaraborgs län. Men å andra sidan kan det finnas andra lokaliseringsorter som kan vara ännu lämpligare. Jag vill bara påminna om att försvaret nu står inför problemet att behöva minska antalet anställda. Det innebär att myndigheter försvinner, och det finns kommuner som tappar hela den sysselsättning som försvaret har utgjort. Därför är min principiella inställning att det är i de kommuner där vi tvingas dra oss tillbaka som vi från försvarets sida måste försöka göra våra regionalpolitiska insatser.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag har stor förståelse för att försvarsministern måste göra sådana avvägningar som han nyss nämnde, men jag noterar ändå att han inte vill utesluta Skaraborgs län då frågan kommer upp till slutligt avgörande. Från länets sida har vi i dag anledning att med glädje konstatera de positiva besked som här har lämnats.

Jag vill än en gång tacka försvarsministern för detta positiva svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Om vissa omställnings- och träningskurser (OT-kurser)

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Lars-Ove Hagbergs* (vpk) den 8 november anmälda fråga, 1979/80:97, och anförde:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig om de elevgrupper som nu har tillgång till kurserna Omställning-Träning, förkortat OT, även i fortsättningen kommer att tas emot och om de i så fall kommer att erbjudas samma träning som f. n.

Mitt svar på båda frågorna är ja.

Huvudmannaskapet för OT-verksamheten kommer den 1 januari 1980 att föras över från skolöverstyrelsen till arbetsmarknadsstyrelsen. Verksamheten vid OT-kurserna kommer att bedrivas vid arbetsmarknadsinstitut med särskilda resurser för olika handikappgrupper.

Detta innebär ingen förändring vad gäller rekryteringen av deltagare. Det

är arbetsförmedlingen som beslutar vilka som får tillgång till platserna. Jag ser inga skäl varför förmedlingen skulle ändra sin hittillsvarande praxis i fråga om rekryteringen. De sökandes behov måste också fortsättningsvis vara avgörande.

Möjligheterna för de sökande att få den träning de behöver för att förbereda sig för fortsatt utbildning eller arbete bör också vara desamma. Om verksamheten i högre grad än f. n. inriktas på att få till stånd arbetsplaceringar av deltagarna bör det vara en positiv utveckling.

Om vissa omställnings- och träningskurser (OT-kurser)

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret.

Vid första påscendet förefaller det som om man skulle kunna ställa sig positiv till det hela, men tittar man litet närmare på svaret inställer sig några frågor.

Omställnings- och träningskurserna har hittills varit inriktade på intellektuellt, psykiskt och fysiskt handikappade människor. Den sociala och personliga träningen, med sikte också på yrkesinriktad rehabilitering, är grunden. Det är alltså en bred rehabiliteringsgrund.

Vad man nu oroar sig för är den avsikt som har uttalats – dels i tidigare skrivningar av regeringen, dels av utredningar – att man mera skall utgå från yrkesrehabiliteringen. När verksamheten nu omställs och bedrivs i AMI:s regi är det risk för att den breda biten, den sociala och personliga träningen, kommer bort. Då ställer man sig frågan: Vart skall de svårast handikappade vända sig? Måste de ut i kylan någonstans? Skall de helt försvinna?

Många frågor inställer sig här: Har de personalgrupper som verkligen har reagerat på det här helt missbedömt läget? Betyder det att de socialt inriktade i de tidigare kurserna inte i första hand kommer i fråga för arbete, utan att det skall vara enhetliga personalgrupper? Tyder inte detta på att man tänker ta bort den första biten, om social och personlig träning, eller åtminstone nedtona den delen? Och betyder det inte också att man med inriktning mer på den öppna marknaden bland de handikappade sorterar ut just dem som kan placeras på den öppna marknaden, alltså att de redan från början lämpliga väljs? Men vart tar då de andra vägen?

Jag hade hoppats på att en utveckling av den breda verksamheten skulle kunna utgöra en grund för att ännu fler handikappade på något sätt skulle få plats i vårt arbetsliv. I dag är det fortfarande helt otillräckligt. Trots de insatser som görs placeras vi inte nämnvärt fler än tidigare ute på arbetsmarknaden.

På dessa grunder oroar mig detta. Det svar som här ges minskar inte farhågorna hos dessa personalgrupper när det gäller den inriktning med ökad placering i arbetslivet som nu finns. Med de villkor för placering i arbetslivet som vi i dag har är frågan om det inte blir en ganska stor utsortering och om inte den sociala och personliga träningen kommer i andra hand.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag har, som framgick av mitt tidigare inlägg, svarat ja på båda

Torsdagen den
15 november 1979

Om vissa omställnings- och träningskurser (OT-kurser)

frågorna av Lars-Ove Hagberg.

När han nu utvecklade sitt resonemang och befarade att de svårast handikappade skulle komma bort i den nya organisationen anser jag att han missbedömer svaret. Vi har i vårt samhälle rätt länge strävat efter att försöka ha de handikappade med i den ordinarie verksamheten och undvika att de särbehandlas i något avseende.

När det gäller yrkesrehabiliteringen har vi insett att det finns alldeles speciella problem. Därför kommer OT-kurserna att gå över i vad som kallas för AMI-S, dvs. arbetsmarknadsinstitut med speciella resurser. Det innebär att man dit överför den nuvarande verksamheten i stort i oförändrat skick. Jag anser, herr talman, att det visar att det finns en alldeles särskild omsorg om den grupp som Lars-Ove Hagberg talar om.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Av det senaste inlägget av arbetsmarknadsministern blir jag inte mycket klokare när det gäller konsekvenserna och de farhågor som finns. Om man, såsom är fallet, har den uttalade uppfattningen att verksamheten skall inriktas mot den öppna arbetsmarknaden måste jag ställa frågan: Var hamnar den breda rehabiliteringen någonstans? Det är den frågan som ställs av personalgrupperna och av dem som kan komma i fråga för den här verksamheten.

Eftersom det är en otillräcklig satsning på de handikappade – det tror jag att arbetsmarknadsministern erkänner – ställer man frågan, om inte den här inriktningen kommer att ytterligare ställa de svårast handikappade åt sidan.

Jag tycker inte att jag får något ordentligt svar när det gäller de farhågor som här föreligger och när det gäller de konsekvenser som kan uppkomma. Det är alltså arbetsförmedlingen som fortfarande skall göra en utsortering. Finns det ingen risk för att vi på detta sätt får en utsorteringsinstans i stället för att man i detta läge utvecklar verksamheten och låter ännu fler få del av rehabiliteringen?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är alltså arbetsförmedlingarna som förfogar över de här resurserna nu och som skall göra det i fortsättningen också. Därvidlag blir det ingen skillnad, Lars-Ove Hagberg.

När det gäller den bredare rehabiliteringen har det förhållandet att man får en snabbare genomströmning i instituten samband med att vi också har människor med mindre svåra handikapp. De behöver naturligtvis inte en lika omfattande yrkesrehabilitering som de svårt handikappade. Däri ligger förklaringen, Lars-Ove Hagberg.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Här kom det! De svårt handikappade kan, vad jag förstår, i framtiden inte komma in i den här verksamheten. Det betyder att det blir en snabbare genomströmning.

Men är det inte så att de nya kurserna på AMI egentligen är en del av den sociala nedrustningen? Det blir ett status quo och alltså ingen förbättring för en grupp som i dagens läge har det väldigt besvärligt. Vad den gruppen skulle behöva är bättre villkor på många områden, inte minst när det gäller den breda rehabiliteringen, där den sociala och personliga rehabiliteringen många gånger måste sättas före den yrkesinriktade.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg missförstår mig uppenbarligen. Jag sade i min första replik att OT-kurserna kommer att ingå i AMI-S med de alldeles speciella resurser som där finns. Det innebär att man betonar betydelsen av att de svårt socialt eller på annat sätt handikappade får en alldeles speciell möjlighet till yrkesrehabilitering. Det finns alltså på den punkten inte anledning för den oro som Lars-Ove Hagberg gör sig till tolk för.

Jag är vidare, herr talman, självfallet medveten om att en så stor omställning som den vi står inför medför problem. Men vi gör allt för att minimera sådana svårigheter och försöka få skeppet i sjön på ett så smidigt sätt som möjligt i början av år 1980.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag kan inte tolka arbetsmarknadsministerns besked här på annat sätt än att de personalgrupper som nu verkligen oroar sig – framför allt de som huvudsakligen skall ägna sig åt personlig och social träning – måste ha totalt fel. Endera har de eller arbetsmarknadsministern rätt, och hur det ligger till i det fallet återstår att se. Vi skall noga undersöka hur det förhåller sig. Men beskedet i det nu lämnade svaret, innebärande att dessa människor skall placeras på den öppna marknaden, med de villkor som råder där i dag, kommer kanske att bli arbetsförmedlingens ledstjärna. Jag befarar i varje fall att det blir de svårast handikappade som kommer att få ta stryk i den nya organisationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Om tidigareläggning av vissa landstingsinvesteringar i Norrbotten

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara Frida Berglunds (s) den 8 november anmälda fråga, 1979/80:98, och anförde:

Herr talman! Frida Berglund har frågat mig när regeringen kommer att lämna förslag till riksdagen om åtgärder för tidigareläggning av landstingsinvesteringar i Norrbotten.

Först vill jag nämna att riksdagen inte helt biträdde det socialdemokratiska förslaget, som Frida Berglund hävdar. Riksdagen beslutade – i enlighet med vad utskottet hade anfört – att man vid överläggningar mellan staten och

Om tidigareläggning av vissa landstingsinvesteringar i Norrbotten

Torsdagen den
15 november 1979

*Om tidigarelägg-
ning av vissa lands-
tingsinvesteringar
i Norrbotten*

landstinget får bedöma vilka projekt det kan finnas anledning att prioritera med hänsyn till sysselsättningseffekterna och vidare att överläggningarna bör omfatta formerna för ett tillfälligt stöd till viss del av driftkostnaderna för anläggningar som kommer till stånd tidigare än planerat.

Regeringen gav den 30 augusti 1979 statens förhandlingsnämnd i uppdrag att genomföra de överläggningar med Norrbottens läns landstingskommun som riksdagen förordat. Jag har hållit mig fortlöpande informerad om de pågående förhandlingarna.

Det är min förhoppning att överläggningarna skall kunna slutföras den närmaste tiden. Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen med förslag så snart överenskommelse kunnat träffas med landstinget i denna fråga.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag får tacka för svaret på frågan, och jag vill också ställa en ny sådan: Varför dröjde det så länge med förhandlingsuppdraget som till den 30 augusti?

Det finns i länet en stor oro och otålighet över att det är mer än sex månader sedan riksdagen fattade sitt beslut och över att överläggningarna ännu inte är klara. Jag vill också säga att det är viktigt att de drivs skyndsamt. Vår förhoppning är att de skall få ett positivt resultat.

Riksdagens beslut fattades i en situation som sysselsättningsmässigt bedömdes t. o. m. av den dåvarande folkpartiregeringen som krisartad. Jag skall inte rada upp några siffror om arbetslöshet – de har tagits upp i många andra sammanhang. Jag vill emellertid understryka det allvarliga läge som råder. "Krispropositionens" första mening gäller fortfarande: "Sysselsättningsläget i Norrbotten inger oro." Läget kommer också att förvärras. Därför är det oförsvarligt att dra ut på tiden ytterligare.

Beslutet om tidigareläggning av landstingets investeringar var ett led i strävandena att offensivt utnyttja den offentliga sektorn i sysselsättningspolitiken.

Under de senaste åren har beredskapsarbetena utgjort en stor del av insatserna i vårt län. Beredskapsarbetena har fått en alltför dominerande roll. Tidigareläggningen av landstingets investeringar innebär att man minskar byggarbetslösheten och att det skapas fasta jobb inom vårdområdet på många orter i länet samtidigt som vårdsituationen förbättras.

Under valrörelsen var dåvarande statsministern Ola Ullsten i Norrbotten, och i lokalpressen kunde man läsa att han sagt att pengarna var slut. Ytterligare några frågor till statsrådet Wirtén: Är det ekonomin som har varit orsak till det ljumma intresset för att förverkliga riksdagens beslut? Kommer statsrådet att medverka till att beslut om tidigareläggning fattas utan dröjsmål?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag först beträffande arbetsmarknadsläget i Norrbotten bara konstatera att på den punkt som är mest intressant att diskutera i detta

*Om tidigarelägg-
ning av vissa lands-
tingsinvesteringar
i Norrbotten*

sammanhang, nämligen sysselsättningen på byggområdet, har det nu inträffat en förbättring i förhållande till tidigare. Det finns nu omkring 300 färre arbetslösa byggnadsarbetare i Norrbotten. Det är klart, Frida Berglund, att arbetslöshetssiffran i Norrbotten fortfarande ligger över de siffror som gäller för landet i övrigt, men vi bör väl notera den förbättring som inträffat.

Sedan frågar Frida Berglund varför det dröjde så länge. Riksdagen tog det här beslutet i maj. Sedan följde en semestermånad, juni. Redan första dagarna i juli bad jag en av mina handläggare, den person som sköter dessa frågor på departementet, att åka upp till Luleå för att sätta i gång det här arbetet. Jag kan inte se, herr talman, att det på något vis var någon försening. En kontakt som då togs har sedan lett fram till det förhandlingsarbete som nu pågår.

Frida Berglund frågar vidare om resurser finns tillgängliga. Det framgår av riksdagsbeslutet att regeringen skall återkomma i ärendet. Då får man naturligtvis i samband därmed se till att det finns resurser i enlighet med det förslag som regeringen kan komma att lägga fram.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Situationen när det gäller byggarbetslösheten har förbättrats. Det är alldeles riktigt att vi har fått i gång vissa byggnadsarbeten i form av beredskapsarbeten, och det är inte att förakta. Men det är tyvärr också så att i januari kommer, enligt länsarbetsnämndens prognoser, 800 byggnadsarbetare att vara arbetslösa.

I Norrbotten är oron över dröjsmålet stor, och den är berättigad. Om vi ser på vad som hände under regeringen Fälldin nr 1 finner vi att länet hamnade i en katastrofal situation, som folkpartiregeringen sedan försökte att något reparera med sitt krispaket. I Norrbotten var vi väldigt oroliga redan vid den första trepartiregeringens tillträde. Vi var oroliga för att man skulle undergräva ekonomin, att man icke skulle ha tillräckligt med investeringskapital och att sådant kapital, i den mån det fanns, skulle hamna utanför länet. Det är mot den bakgrunden som oron har ökat ytterligare när vi nu återigen har fått en trepartiregering, där vi vet att Gösta Bohman är den starke mannen som styr. Vi känner också till hans inställning till den offentliga sektorn, vi vet att han vill ha självrisk i sjukförsäkringen osv.

Jag tycker ändå att det är positivt att Rolf Wirtén säger att det skall finnas pengar till de investeringar som man vid de pågående överläggningarna kommer fram till. Vår förhoppning är att överläggningarna snabbt slutförs och att resultatet blir positivt för vårt län.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! För att upprätthålla sysselsättningen i Norrbotten under vintermånaderna, som vi vet är särskilt svåra, har regeringen inte legat stilla i väntan på slutförhandlingarna om samarbetet med landstinget i Norrbottens län, utan vi har också denna vinter tagit fram ett betydande antal arbetsplatser som kan ge sysselsättning i Norrbotten. Vi har i dagarna fattat beslut om en forsknings- och utvecklingsstation i Malmberget för 55 milj. kr., som säkert

Torsdagen den
15 november 1979

*Om direktiven till
utredning och
översyn av stöd-
områdessystemet*

kommer att vara betydelsefull för den omedelbara sysselsättningen men också för sysselsättningen på sikt. Det är naturligtvis väldigt viktigt att man gör sådana investeringar i Norrbotten att man inte bara ordnar en kortsiktig sysselsättning utan också en mer långsiktig. Det är hela Norrbottenspaketets profil att man skall åstadkomma en sådan blandning av långsiktiga och kortsiktiga åtgärder.

Jag har också satt i gång ett betydande arbete inom jord- och skogsbruket, där man upprustar fastigheter med hjälp av statliga bidrag, och där har också tillkommit ett belopp i storleksordningen 10 miljoner, så nog görs det en hel del insatser för sysselsättningen i Norrbottens län just nu.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Jag förnekar inte att man har gjort en del insatser. Men det är anmärkningsvärt att man körde länets sysselsättning och ekonomi i botten. Sedan började man reparera det med beredskapsarbeten och kanske också några andra insatser.

Det finns många oroande moment. Vi hade en diskussion förra veckan där bl. a. industriminister Åsling framhöll att det som skall rädda Norrbottens sysselsättning är utvärderingen av Norrbottendelegationens arbete. Man säger att ungdomen skall stanna kvar och inte behöva flytta. Man skall vara beredd att utbilda sig och byta jobb. Men om det i länet inte finns något jobb att byta till – vad blir då resultatet?

Jag har inte tagit upp den här frågan för att förringa de insatser som har gjorts, men de har varit marginella – det visar sysselsättningsciffrorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 11 Om direktiven till utredning och översyn av stödområdessystemet

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Anna Wohlin-Anderssons* (c) den 6 november anmälda fråga, 1979/80:90, och anförde:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig om jag i direktiven till översyn av stödområdessystemet avser utgå från sysselsättningsutredningens förslag om mera objektiva kriterier för kommunernas inplacering i stödområdesklass och därmed skapa förutsättningar för en bättre regional balans såväl mellan som inom skilda län.

Länsstyrelserna skall i länsplaneringen föreslå justeringar av inplaceringen av kommunerna i stödområden. Resultatet av nuvarande länsplaneringsomgång kommer att redovisas till regeringen före utgången av oktober månad 1980.

Vad gäller principerna för inplaceringen har jag tolkat riksdagens ställningstagande i vårens regionalpolitiska beslut så, att någon utvidgning av nuvarande stödområde i princip inte bör ske. I vissa fall bör dock enligt min

mening vissa justeringar av inplaceringen för enskilda kommuner kunna prövas. En huvudprincip för stödområdesindelningen måste dock vara att den ger en prioritering av det regionalpolitiska stödet till de regioner som har de största långsiktiga problemen. Det kan därför i en översyn av stödområdesindelningen finnas skäl att pröva om den nuvarande indelningen ger en så stor spännvidd mellan primära centra och övriga kommuner att den främjar den inomregionala balansen.

De skäl som kan finnas för delningar av till ytan stora kommuner samt andra förslag till justeringar i den av riksdagen fastlagda indelningen får prövas i det fortlöpande arbetet med länsplaneringen.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, även om jag inte är särdeles tillfreds med det.

Industriministern säger att länsstyrelsen i länsplaneringen skall föreslå justeringar av inplaceringen av kommunerna i stödområden. Jag kan försäkra att vi från Östergötland kommer att föreslå en högre stödområdesplacering för kommunerna i södra delen av vårt län än riksdagen fastställde att gälla från den 1 juli 1979. Befolkningsutvecklingen för de kommuner som vi föreslog skulle inplaceras i stödområde – Kinda, Ydre, Boxholm, Valdemarsvik, Ödeshög och Åtvidaberg – är negativ; i genomsnitt minus 3,4 % från 1965 till 1979. Sysselsättningsgraden är lägre, i vissa fall betydligt lägre, än riksgenomsnittet, och avståndet till primärt centrum är i ett par fall mycket stort.

Ydre, som av riksdagen placerades i stödområde 1, har en befolkningsminskning på 11,7 % sedan 1965, och Boxholm, som inte placerades i något stödområde alls, har en befolkningsminskning på 11,3 %. Båda dessa kommuner har alltså en betydligt mer negativ trend än flera av de kommuner som hamnade i stödområde 2 och 3.

I riktlinjer och föreskrifter 1977 för regionalpolitiken i Östergötland uttalade riksdagen bl. a. att den södra länsdelen, där de kommuner som jag har talat om ligger, skall ses som ett prioriterat område i fråga om olika insatser för att stärka och utveckla näringslivet. Frågan måste bli: Prioritering av vem och i vilken form? Som jag ser det måste svaret bli: Av riksdagen i form av bl. a. stödområdesplacering.

Nu vill jag med anledning av detta svar och med anledning av att jag anser att dessa kommuner borde ha placerats i högre stödområdesklass än riksdagen gjort fråga industriministern: Skall jag tolka detta svar så att den översyn av stödområdesindelningen som aviseras i regeringsdeklarationen inte kan ske förrän Länsplanering 80 har kommit in till industridepartementet?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill såsom svar till Anna Wohlin-Andersson säga att frågan om när en revidering av stödområdesgränserna skall ske är, som jag också antyder i mitt svar, t. v. öppen. Ett fortlöpande länsplaneringsarbete

Torsdagen den
15 november 1979

*Om dispositionen
av visst bidrag till
AB Eiser*

bedrivs, och när vi har tagit del av den redovisning som länsstyrelserna ger i länsplaneringens arbete får vi närmare överväga hur vi skall förfara med en justering av stödområdesgränserna. Vi har dessutom framför oss en proposition, grundad på sysselsättningsutredningens betänkande. Det kommer här att bli flera tillfällen att närmare överväga vilka åtgärder man bör vidta för att få en ändamålsenlig och bättre indelning av stödområdena.

Jag vill dock bestämt understryka – vilket jag också gör i mitt svar – att det i princip inte kan bli fråga om att vidga gränserna över nya områden, eftersom det primära ju måste vara att förbehålla de regioner och delar av vårt land, som långsiktigt har de största problemen, det regionala stödet.

Jag har nyligen haft tillfälle att överlägga med länsmyndigheterna i Östergötland om problemen där. Jag är väl medveten om de problem som Anna Wohlin-Andersson här åberopar. Vi är självfallet beredda att fortlöpande följa de svårigheter som finns också inom Östergötland. Den fortsatta utvecklingen får visa i vad mån det också skulle föranleda åtgärder beträffande stödområdesindelningen.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är väldigt viktigt att vi får en översyn av stödområdesindelningen i Östergötland trots det som industriministern här säger. Jag vill än en gång framhålla att gränsen för de kommuner som har det mycket besvärligt inte går vid Dalälven – inte ens vid Tiveden och Kolmården – utan söder därom finns flera kommuner som har det väldigt besvärligt: en negativ befolkningsutveckling, en låg sysselsättningsgrad och ”långsiktiga” problem, för att citera det första svar som jag fick. Dessa kommuner uppfyller mer än väl de fordringar som sysselsättningsutredningen ställde på en inplacering i stödområde. Jag hoppas innerligt att det, när Länsplanering 80 kommer in till industridepartementet, skall vara möjligt att se över stödområdesindelningen även i Östergötland.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 12 Om dispositionen av visst bidrag till AB Eiser

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *John Anderssons* (vpk) den 7 november anmälda fråga, 1979/80:91, och anförde:

Herr talman! John Andersson har frågat mig om jag avser vidta de åtgärder som erfordras för att sömmerskorna vid f. d. Algots Nord i sitt nystartade företag skall få disponera de återstående medel av den miljon kronor som riksdagen anvisat AB Eiser.

Riksdagen beslöt i våras (prop. 1978/79:125 bil. 11, NU 1978/79:54, rskr 1978/79:447) att till Medelstillskott för AB Eiser för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 24 500 000 kr. Av dessa medel skulle bl. a. 1 milj. kr. under år 1979 användas av Eiser för att utvärdera och utveckla de förslag till nya produkter som de anställda i Lycksele och Skellefteå hade tagit

fram. Medlen har i enlighet med riksdagens beslut utbetalats till Statsföretag för användning av Eiser på angivet sätt. Någon möjlighet att överföra medlen till ett företag utanför Statsföretagsgruppen föreligger därför inte.

Självfallet ser jag med tillfredsställelse på alla initiativ som tas för att stärka sysselsättningen i Skellefteå kommun. Nystartade företag har möjlighet att utnyttja existerande stödformer för sin kapitalförsörjning och produktutveckling.

*Om dispositionen
av visst bidrag till
AB Eiser*

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag får först tacka industriministern för svaret på min fråga. Tiden medger inte en historik över den utveckling som skett sedan Algots Nord startades med löften om 1 000 arbetstillfällen och till den situation som råder i dag. Men detta är heller inte nödvändigt enligt min mening för ett ställningstagande till frågan.

Bakgrunden till min fråga var följande. På fritiden och i studiecirkel hade facken vid Västerbottensfabrikerna redan 1978 tagit fram grundidéer för en alternativ produktion. Vid nyåret 1979 fick man 1 milj. kr. av regeringen för att fortsätta utvecklingsarbetet, detta i nära samarbete med användarna. Några dagar före semestern lade Eiser fram sin långtidsplan: Alla Norrlandsfabriker skulle läggas ner. Alternativ produktion nämndes aldrig i planen.

Situationen är nu den att några av de anställda bildat ett kooperativ, benämnt Norrkläder, med målsättningen att alla f. d. sömmerskor skall få jobb. Man ämnar också fortsätta det utvecklingsarbete som regeringen anslog medel till. Av dessa pengar har enligt uppgift endast en mindre del använts. Var det regeringens avsikt att dessa pengar skulle användas till utvecklingsarbete, måste det enligt min mening anses självklart att de återstående medlen överförs till dem som ämnar fortsätta detta arbete.

Min fråga gällde om industriministern ämnade vidta erforderliga åtgärder för att en sådan överföring skulle ske. Av svaret framgår att medlen icke kan överföras till ett företag utanför Statsföretagsgruppen.

Det är alltså ett klart nej från industriministern. Jag noterar detta. Det är sällan man får ett så klart besked som svar på en fråga.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! John Andersson bör uppmärksamma att det klara nej som egentligen inte kommer från mig utan från riksdagen. Riksdagens beslut är så utformat att vi inte har någon möjlighet att låta de medel som finns kvar av det anslag man beslöt om övergå till ett nytt företag.

Jag vill samtidigt säga att enligt min uppfattning har sömmerskorna gjort en berömvärd insats. Det är angeläget att företag som inte kan utvecklas i den ursprungliga formen försöker finna nya vägar, där de anställdas engagemang kan komma till sin rätt. Jag beklagar att det inte har funnits möjligheter att hjälpa till i det här sammanhanget, även om jag är medveten om att det har funnits vissa svårigheter också av den anledningen att upphovsmannarätten till en del av produkterna inte har varit klarlagd.

Låt mig sedan säga att det av sömmerskorna bildade kooperativet

självfallet kan utnyttja de resurser som samhället ställer till förfogande, t. ex. via utvecklingsfonden, för att finansiera framtagning av nya produkter.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Nils Åsling säger att det egentligen är riksdagen som har bestämt att inga medel skall kunna överföras till företag utanför Statsföretagsgruppen. Då vill jag helt kort fråga industriministern om han ämnar ta några initiativ för att möjliggöra en sådan överföring eller om han tänker nöja sig med detta riksdagens beslut.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Riksdagens beslut ligger fast. Jag kan inte ändra det, men jag kan anvisa andra, alternativa vägar för att finansiera projekt som visar sig realiserbara. Jag vill då i första hand hänvisa till den regionala utvecklingsfonden.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 13 Om alternativ varvsproduktion

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Karl-Erik Svartbergs* (s) den 8 november anmälda fråga, 1979/80:99, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har frågat mig vilka omedelbara åtgärder jag avser att vidta för att ge ekonomiska förutsättningar att realisera intressanta utvecklingsprojekt på varvsorterna.

I frågan nämns särskilt att Mattssonföretagen har utvecklat två projekt som fått klartecken av kommittén för alternativ produktion vid varven.

Det anslag på 265 milj. kr. som riksdagen i december 1978 beslutade om för att stödja sysselsättningsfrämjande åtgärder i varvsregionerna är i det närmaste fullt utnyttjat.

Riksdagen beslutade i december 1978 därutöver att anslå ca 4 100 milj. kr. för sysselsättningsfrämjande åtgärder i varvsregionerna, varav 3 500 milj. kr. avsåg garantier för att underlätta finansiering av alternativ produktion vid varven. Huvuddelen av dessa medel är ej förbrukad.

Jag anser det viktigt att sysselsättningen på varvsorterna kan stödjas med hjälp av alternativ produktion.

I avvaktan på den varvsproposition som f. n. förbereds i regeringskansliet finns dock inte anledning att vidta omedelbara åtgärder.

Mattssonföretagen har i september 1979 inkommit med ansökan avseende de i frågan nämnda projekten. Dessa bereds f. n. inom industridepartementet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag ber att lå tacka industriministern för svaret.

Den 19 december 1978 anvisade riksdagen ett särskilt anslag på 265 milj. kr. för bidrag till sysselsättningskapande åtgärder inom varvsregionerna att användas för att förstärka regionala insatser och för att stödja alternativ produktion vid varven.

Bara tre och en halv månader senare, den 5 april 1979, var den dåvarande regeringen beredd att ta tillbaka 150 av dessa 265 milj. kr.

Jag citerar ur propositionen: "Med hänsyn till vad som hittills har skett i fråga om alternativ produktion och vad som nu kan överblickas om försäljningsmöjligheterna under den närmaste tiden torde endast en mycket begränsad del av dessa medel komma att tas i anspråk för sitt ändamål inom rimlig tid. Med hänsyn härtill bör dessa medel nu till en del få användas till att lämna avskrivningslån till beställare. Jag förordar därför att högst 150 milj. kr. av anslaget får användas för detta ändamål." Författare var dåvarande industriministern.

Den bedömningen var varken intelligent eller logisk. Vi socialdemokrater protesterade självfallet och yrkade avslag på propositionen i den delen. Vi anförde både i motionen och i debatten här i kammaren att medelsbehovet skulle öka snabbt.

Näringsutskottets borgerliga majoritet gjorde emellertid samma bedömning som dåvarande industriministern och godtog att 150 milj. kr. flyttades över till beställarstöd.

Tiden medger inte att jag citerar från kammardebatten den 8 juni. Men vad utskottets talesman och dåvarande industriministern sade kan sammanfattas ungefär så här: Pengarna räcker. Det är realistiska projekt som saknas.

Nils Åsling och riksdagens borgerliga majoritet godtog den bedömningen. Efter riksdagens beslut återstod alltså 115 milj. kr.

Hittills har två företag fått stöd för var sitt projekt: Kockums Agrar och Uddevallavarvet-Skandiaverken. De två projekt som Mattssonföretagen utvecklat – en mobil reningsanläggning och en oljesanerare – är alltså projekt nr 3 och 4. Men pengarna är redan slut.

Hur hänger det här ihop, Nils Åsling? Hur har anslaget använts? Enligt kommittén för alternativ varvsproduktion saknas finansiering av ytterligare fyra till sex projekt som är på gång. Är detta riktigt?

I svaret säger industriministern att han "anser det viktigt att sysselsättningen på varvsorterna kan stödjas med hjälp av alternativ produktion". Han pekar också på att det finns andra anslag för alternativ produktion och att huvuddelen av dessa medel ej är förbrukad. Finns det då någon möjlighet att omfördela inom varvspotten för att ge stöd?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Den omständighet som Karl-Erik Svartberg åberopar, att 150 milj. kr. används för beställarstöd, är ett faktum och det finns ingen anledning att i dag värdera det välbetänkta i att använda pengarna för det ändamålet. Det återstår alltså inte mer än 527 000 kr. på det anslag för alternativ

produktion som riksdagen har beviljat. Det finns därför inte tillräckligt med medel för att klara de projekt som här nämns.

Vi har emellertid från industridepartementets sida förklarat oss beredda att tillsammans med företaget och dess bankförbindelse diskutera en finansieringslösning där statliga garantier svarar för en del av behovet. Vår vilja att föra en konstruktiv debatt med företaget för att säkra de två intressanta utvecklingsprojekten bekräftades till företaget så sent som i går.

Jag vill också erinra om att riksdagen våren 1979 beslöt inrätta en särskild industriell utvecklingsfond som skall kunna ta hand om större och angelägna industriella utvecklingsprojekt. Den har för det ändamålet tilldelats 300 milj. kr., och den står självfallet till förfogande även för projekt som de här aktuella.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Svaret blev litet för oklart när det gäller hur dessa återstående 115 milj. kr. har använts – vi kan bortse från de 150 milj. kr. som den borgerliga majoriteten lyfte bort i beställarstöd.

De två projekt som har fått stöd, Kockums Agrar och Uddevallavarvet-Skandiaverken, drar om jag är rätt underrättad ca 28 milj. kr. med de reservationer som är gjorda. Men även om man drar bort dessa 28 milj. kr. från de 115 milj. kr. är gapet stort till de 527 000 kr. som återstår.

Jag fick också ett diffust svar på min fråga om möjligheten till omfördelning av anslaget på över 3 miljarder, där huvuddelen enligt industriministern fortfarande finns kvar. Götaverken Arendal har lyckats bra med bostadsplattformar – det går också in under rubriken alternativ produktion. Nu har man ytterligare två bostadsplattformar på gång, men man har tydligen också där fått beskedet att pengarna är slut. Hur hanterar industridepartementet egentligen de anslag som finns?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag har ingen anledning att här ta upp en debatt om den totala medelstillelningen till och garantiramarna för varvsindustrin utan begränsar diskussionen till vad som är möjligt att använda för alternativ produktion på varvsorterna, om vi skall följa riksdagens beslut. Det är alltså det anslag som jag nyss nämnde att det inte finns mer än drygt en halv miljon kvar på. Då frågar Karl-Erik Svartberg hur de övriga pengarna är disponerade. Det finns mycket riktigt reservationer för 115 milj. kr., varav ett Kockumsprojekt tar 18 miljoner. Det finns ytterligare ett projekt inom Kockumsgruppen på 12 miljoner och ett projekt inom Göteborgsregionen som kommer att ta 70 miljoner.

Det är reservationer som redan är disponerade så till vida att reservationerna är en förutsättning för de affärsmissiga kontakter som ligger till grund för dessa projekt. Det finns alltså inte mer pengar. Enligt min uppfattning måste vi gå tillbaka till riksdagen, om vi i detta sammanhang skall göra en omfördelning av de övriga medelsanvisningarna. Därför är min rekomen-

dation att vi använder redan befintliga källor, t. ex. industrigarantilån eller den statliga industrifonden, för att klara finansieringen av dessa projekt.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag vill ställa en direkt fråga till industriministern: Är det korrekt att en del av dessa 115 milj. kr. har använts för att också stödja förlustbolag?

På de två projekt som Mattssonföretagen utvecklat har man hittills satsat över 10 milj. kr. i utvecklingskostnader, och det rör sig nu om ytterligare 11,5 milj. kr. Det är tillstyrkt 8,5 milj. kr. i bidrag och 14 milj. kr. i lån. Bankgarantier o. d. är inte företaget intresserat av – det har goda bankförbindelser. Det är alltså inte bankgarantier som saknas, utan det är ett regelrätt stöd. Och detta är projekt som är direkt sysselsättningskapande i en region där sysselsättning är A och O.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Vi bedriver f. n., som jag sade, regelrätta förhandlingar med Mattssonföretagen i denna fråga. De förhandlingarna måste få ha sin gång. För dagen kan jag därför inte säga mer om de tänkbara lösningarna.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte utnyttja detta tillfälle till att säga att vi fick rätt när det gäller omfördelningen av detta stöd. Det är klart att man skulle kunna känna skadeglädje, men det är ointressant för mig.

Det viktiga för mig är att vi kan skapa de jobb i Uddevalla som det här finns möjlighet till. Det är fråga om 140–150 jobb, och de betyder kolossalt mycket i en region som under åren har försvagats. Det är detta intresse som jag har, och jag skall avsluta med den förhoppningen att industriministern hittar en väg ut ur problemet, så att dessa projekt kan utvecklas i Sverige och inte lämnas över för produktion i utlandet. Anbud i den vägen finns nämligen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 14 Om förläggningen av NCB:s koncernkontor

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Nils-Olof Grönhagens* (s) den 8 november anmälda fråga, 1979/80:100, och anförde:

Herr talman! Nils-Olof Grönhagen har frågat mig dels om NCB:s handlande överensstämmer med den regionalpolitiska syn som regeringen har, dels om jag kommer att vidta några åtgärder. Nils-Olof Grönhagen syftar här på de planer som NCB:s styrelse enligt vad som uppges har att förlägga sitt koncernkontor till Sundsvall.

Jag vill som svar på frågan framhålla att riksdagen i tidigare sammanhang, senast år 1978 (prop. 1977/78:96, NU 1977/78:50, rskr 1977/78:225) i samband med behandlingen av frågan om medelstillskott till LKAB, har

Nr 29

Torsdagen den
15 november 1979

*Om förläggningen
av NCB:s koncern-
kontor*

uttalat att beslut i fråga om lokaliseringen av ett statligt företags huvudkontor bör fattas av företagets styrelse med hänsyn till vad som är mest effektivt och ändamålsenligt för företaget. Jag delar detta principiella synsätt. Några åtgärder från min sida med anledning av NCB:s planer är sålunda inte aktuella.

NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Jag tror att industriministern och jag är helt överens på en punkt, nämligen att svaret är magert – kanske alltför magert för att utgöra ett svar.

Vad jag frågade var om NCB:s handlande överensstämmer med regeringens syn på regionalpolitiken. Som svar på det hänvisar industriministern till vad riksdagen sade 1978 beträffande medelstillskottet till LKAB, när man ”uttalat att beslut i fråga om lokaliseringen av ett statligt företags huvudkontor bör fattas av företagets styrelse med hänsyn till vad som är mest effektivt och ändamålsenligt för företaget”. Jag tycker inte att det har med regionalpolitik att göra. Jag har efterlyst huruvida regeringen ur regionalpolitisk synvinkel anser att NCB i detta avseende har handlat rätt.

En annan sak är att företaget inte avser att flytta sitt huvudkontor. Det finns fortfarande kvar i Kramfors, och vad jag vet skall det inte flyttas därifrån. Men vad som har skett är att man från Stockholm har flyttat också koncernkontoret till Kramfors. Nu avser man, vad jag kan förstå, att förflytta koncernledningen till Sundsvall. Motivet för det är härresande – man talar om att Kramfors skulle ligga geografiskt illa till och att Sundsvall har bättre kommunikationer.

Får jag erinra om vad professor Bylund i Umeå har sagt. Jag hade tillfälle att diskutera bl. a. regionalpolitik med honom i lördags. Han framhöll att en av de stora negativa bitarna i dessa frågor är när en företagsledare eller en företagsledning flyttar från en ort där man har sin verksamhet. Nu är det principiella synsätt som professor Bylund har på detta inte helt analogt med detta fall, eftersom det inte är fråga om en flyttning av företagsledningen i den meningen. Men att det har negativa verkningar, det är väl alldeles uppenbart. Och därför finns det anledning för mig att än en gång trycka på frågan om huruvida det ur regionalpolitisk synvinkel anses riktigt – att det ur företagsekonomisk synvinkel kan vara riktigt i vissa lägen är en annan sak.

Industriministern NILS ÅSJÖNG:

Herr talman! Ja, mitt svar blev magert, det kan jag hålla med den frågande om. Men det har sin bakgrund i att den ställda frågan kan anses bara tangera det som spörsmålsinstitutet i riksdagen är avsett för, nämligen att frågorna skall vara inriktade på regeringens eller statsråds agerande och inte avse kritik mot eller direkta omdömen om enskilda. Det är att märka att ett enskilt statsråd eller regeringen ju inte har formella möjligheter att ingripa mot beslut som fattats av ett företag.

Jag kan då rent allmänt säga, för att ge en komplettering till mitt svar, att

*Om åtgärder för
att förhindra en
centralisering av
järnhanteringen*

både statliga och privata företag bör ta ett regionalpolitiskt ansvar vid skilda lokaliseringsbeslut, det är alldeles uppenbart. Mot bakgrund av detta bör naturligtvis den aktuella etableringen av ett koncernkontor inte vara ett första steg mot en förflyttning av NCB:s huvudkontor från Kramfors.

NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Det är på det sättet att NCB ägs till huvuddelen av staten, och följaktligen bör det vara rimligt att en riksdagsledamot har möjligheter att fråga industriministern om ett handlande i ett statligt delägt företag överensstämmer med den syn som sittande regering har på regionalpolitiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 15 Om åtgärder för att förhindra en centralisering av järnhanteringen

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Hans Peterssons* i Hallstahammar (vpk) den 23 oktober anmälda interpellation, 1979/80:38, och anförde:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har frågat mig dels vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att förhindra en centralisering av järnhanteringen till några få orter, dels om regeringen kommer att framlägga ett program för att bevara de små handelsstålverken, som har stor betydelse för sina resp. orters näringsliv och sysselsättning.

Ett av syftena med bildandet av SSAB (Svenskt Stål AB) var att lägga grunden till en rationell omvandling i produktionsstrukturen inom handelsstålsindustrin genom nedläggningar, omfördelning av produktionen och investeringar. Vid riksdagsbehandlingen våren 1978 av propositionen om statligt engagemang inom handelsstålsindustrin m. m. (prop. 1977/78:87, NU 1977/78:45, rskr 1977/78:198) tog näringsutskottet särskilt upp de mindre handelsstålverkens situation. Utskottet anförde bl. a. att de åtgärder som SSAB vidtar som ett led i sin strukturomvandling inte får utformas så att de leder till väsentliga svårigheter för de mindre verken.

I våras avstyrkte riksdagen en motion (mot. 1978/79:335, NU 1978/79:43, rskr 1978/79:369) med krav på samordning av de mindre handelsstålverken och överföring av dessa till SSAB samt med krav på bibehållen full sysselsättning vid varje företag. Som Hans Petersson påpekar i sin interpellation bedömde både regeringen och riksdagen många av de behövliga rationaliseringsåtgärderna vara av sådan karaktär att de kan genomföras inom den befintliga företagsstrukturen.

Omstruktureringen av svensk handelsstålsindustri är inte avslutad i och med bildandet av SSAB. Mycket återstår att göra för att produktionsstrukturen skall bli rationell. Det finns anledning att anta att även de mindre verken vidtar erforderliga rationaliseringsåtgärder och även överväger sådana

Torsdagen den
15 november 1979

*Om åtgärder för
att förhindra en
centralisering av
järnhanteringen*

strukturella förändringar som stärker branschens konkurrenskraft.

Då det enligt min mening är angeläget att man söker åstadkomma strukturförändringar som ger de mindre handelsstälverken tillräcklig bärkraft, kommer jag att noga följa utvecklingen inom handelsstålsindustrin, inte minst vad gäller sysselsättningen. Såväl samhället som företagen måste medverka till att sysselsättningsförändringar inte medför oacceptabla konsekvenser för de anställda och för de orter som berörs.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, men jag kan inte tacka för innehållet. Svaret innehåller nämligen ingenting som kan ge det minsta hopp till de anställda vid de här företagen eller till de kommuner som så allvarligt berörs av företagens utveckling.

Industriministern säger i svaret:

”Omstruktureringen av svensk handelsstålsindustri är inte avslutad i och med bildandet av SSAB. Mycket återstår att göra för att produktionsstrukturen skall bli rationell.”

I klartext betyder det att man kan vänta sig nedskärningar och nedläggningar, eftersom de små verken på sikt inte kan klara sig mot SSAB. Även en ytlig betraktelse av den övermogna kapitalism som vi styrs av ger besked om att de små och – får man förmoda – förhållandevis orationella företagen inte kan klara sig mot SSAB i längden. Till råga på allt täcks 50 % av Sveriges handelsstålsbehov genom import.

Mot bakgrund av att de företag som ingår i SSAB nu har inlett en process för att rädda profiterna genom att avskeda tusentals anställda – den praktiska följden av den förra trepartiregeringens stålpolitik – har jag i min interpellation frågat vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att förhindra en centralisering av järnhanteringen, vilket ju blir följden om de små verken läggs ner. Jag hade väntat mig att industriministern, vars parti alltid pratar om decentralisering och om folks rätt att bo kvar ute i bygderna, skulle ha ett rejält svar att komma med, men tyvärr blev det inte så. Industriministern säger bara att såväl företagen som samhället måste medverka till att sysselsättningsförändringar – eller, som jag läser det: avskedanden – inte medför oacceptabla konsekvenser för de anställda och de orter som berörs.

Frågor man måste ställa sig och som jag nu ställer till industriministern är följande:

Vad menar industriministern med ”oacceptabla konsekvenser”? När är konsekvenserna acceptabla? Hur många får avskedas, innan det är oacceptabelt?

Vad menar industriministern att samhället skall göra? Det är ju den fråga som jag ställer i interpellationen, men som jag inte har fått svar på. I svaret finns ingenting som redogör för vad samhället skall göra.

Vad menar industriministern att företagen skall göra?

Det är ju samma företag som i en oacceptabel situation, som det står i svaret, tvingas avskeda eller helt slå igen. Industriministern väntar sig

*Om åtgärder för
att förhindra en
centralisering av
järnhanteringen*

tydligen att företagen samtidigt som de avskedar skall behålla de anställda eller att de samtidigt som de slår igen skall fortsätta driften. Jag vet inte hur detta går ihop och vill därför ha svar på frågorna.

Vi som bor på bruksorterna lever i ett slags vakuüm och vet att en dominerande industri är hotad och att en nedläggning får följder för hela bygden. Åtminstone i Hallstahammar vet vi att tiden arbetar för en nedläggning av bruket som har ca 450 anställda. Röken från skorstenen är hälsovådlig, men på något konstigt sätt är man ändå glad varje dag som den bolmar ur skorstenen, för så länge finns ju jobben kvar och så länge klarar sig orten. Det är bruksarbetarens vardag att välja mellan, som någon politiker har uttryckt sig, pest och kolera. Så länge han drar i sig den farliga röken har han jobb. När han slipper den farliga röken är han utan jobb.

Jag är övertygad om att det är liknande förhållanden på flera av de här orterna. I t. ex. Boxholm är också nedläggning av vissa delar av metallurgin förestående och där hotas, säger man, 200 arbeten. Folk vet att kapitalisterna sviker. De investerar inte i nya, effektivare och miljövänligare anläggningar utan garantier. De suger ut så mycket som möjligt ur de gamla anläggningarna. Därför frågar man regeringen: Vad tänker den göra? Hur skall regeringen rädda vår ort och våra jobb? Herr talman! Svaret är tydligen: Ingenting. Hur kan man säga "ingenting" i en så viktig fråga, herr industriminister?

Jag hoppas att industriministern tar tillfället i akt och preciserar sig i svaret på de kompletterande frågor som jag har ställt.

KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Industriministern har i sitt svar anknutit till riksdagsbehandlingen våren 1978 av propositionen om statligt engagemang inom handelsstålsindustrin m. m. och påmint om vad näringsutskottet då anförde, nämligen "att de åtgärder som SSAB vidtar som ett led i sin strukturomvandling inte får utformas så att de leder till väsentliga svårigheter för de mindre verken".

Jag vill gärna knyta det här svaret till frågesvar som industriministern nyligen lämnade här i kammaren och avser då svar på frågor om marknadsundersökning rörande ett eventuellt nytt mediumvalsverk vid SSAB:s anläggning i Luleå. Jag tycker att det är mycket värdefullt att påminnelsen om vad näringsutskottet sade 1978 har kommit med i dagens svar och tycker att det också hade passat i svaret beträffande marknadsundersökningen om valsverket i Luleå.

Bakom frågorna om marknadsundersökningen ligger naturligtvis oron för sysselsättningen i Norrbotten. Vi förstår ju alla mycket väl oron för sysselsättningen där. Men jag ser dagens interpellation delvis som en påminnelse om att statens ansvar för sysselsättningen och för regionalpolitiken i dess helhet givetvis berör hela landet. Då är att märka att de små handelsstålverken i allmänhet är belägna på orter som för sin utveckling är starkt beroende av stålföretagens utveckling.

Jag vill fråga industriministern om vi får fatta hans svar så, att han anser att

Torsdagen den
15 november 1979

*Om åtgärder för
att förhindra en
centralisering av
järnhanteringen*

statens ansvar på detta område även omfattar de åtgärder som det halvstatliga SSAB vidtar och att han sålunda vill medverka till att SSAB inte vidtar åtgärder som kan förstöra förutsättningarna för de mindre handelsstålverken.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag är inte så pessimistisk beträffande de mindre verkens framtid som Hans Petersson i Hallstahammar är. Jag tror att de mindre verken har en ganska god chans att hävda sig även vid sidan av SSAB. Jag vill säga till Karl Björzén att vägledande för vår syn på de mindre verken är naturligtvis riksdagens uttalande på näringsutskottets förslag om att de mindre verken skall ha sin framtid säkrad vid sidan av SSAB.

I övrigt har Hans Petersson tagit upp en del frågeställningar som är ganska allmänt hållna. Han anger inga handlingsalternativ. Han säger att jag inte är beredd att göra något, vilket inte tyder på någon mer utpräglad vilja till framåtsyftande och seriös debatt. Men låt mig ändå ge vissa synpunkter på Hans Peterssons mera allmänt hållna funderingar kring stålindustrins framtid.

Det är självklart att den svenska stålindustrin måste anpassa sig till de marknadsförutsättningar som vi har här hemma och ute i världen, och det är naturligtvis angeläget att handelsstålsindustrin lyckas öka sin hemmamarknadsandel. Det är filosofin bakom SSAB:s nya engagemang. Det vore dock en chimär att tro att vi skulle kunna isolera oss från vår omvärld och undgå den internationella stålkonjunkturens verkningar. Det är den atmosfär i vilken vi har att arbeta.

Vad vi därför nu måste inrikta oss på är att fullfölja den omdaning av handelsstålsindustrin som pågår, inom både SSAB och övriga verk, för att skapa långsiktigt konkurrenskraftiga företag, som klarar sig på marknaden i kraft av sin effektivitet och sitt tekniska kunnande. Riksdagen har också i bred politisk enighet ställt finansiella resurser till förfogande för att det skall vara möjligt för SSAB att genomföra detta program. Det måste man kanske komma ihåg när man diskuterar de mindre verkens situation – att det skedde med uttryckligt förbehåll att de mindre verken skall ha sin framtid vid sidan av SSAB. Det får naturligtvis inte finnas risk för att de mindre handelsstålverken slås ut till följd av SSAB:s åtgärder. Det är en förutsättning. Det är därför viktigt att man satsar på att behålla och utveckla dessa mindre verks konkurrenskraft. Vi har från statsmakternas sida medverkat till betydande investeringar också i de mindre verken, delvis genom lokaliseringssöd, delvis på annat sätt. Det har vi gjort därför att vi har velat förbättra även de mindre verkens och därmed branschens allmänna konkurrenssituation.

I den interpellation som jag här har svarat på har Hans Petersson talat om samordning av ägandet i ett helstatligt stålbolag och om satsningar på forskning, utveckling och vidareförädling. Samtidigt säger sig Hans Petersson vilja rädda jobben på stålorterna. Vad det måste handla om är att åstadkomma en från branschsynpunkt ändamålsenlig struktur, bl. a. genom specialisering och vidareutveckling av den specifika kompetens som ändå

finns vid de olika verken och som självfallet inte är reserverad bara för SSAB:s verk utan finns i hög grad också på en del av de mindre verken. Det blir ofrånkomligt så att vissa enheter kan drabbas hårdare än andra beroende på förutsättningarna, beroende på vilken produktion de har, vilken inriktning de har och på vilket sätt de har lyckats när det gäller att utveckla både marknadsföring och produkter.

Vi måste naturligtvis ha en beredskap för att klara problemen på de orter som kan råka illa ut i den här strukturomvandlingen. Och vi är beredda från regeringens sida att se till att de regional- och arbetsmarknadspolitiska medel som finns också används för att säkra en fortsatt positiv utveckling inom handelsstålsindustrin.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Industriministern säger att han inte väntade sig någon seriös debatt, eftersom jag hade ställt allmänna frågor. Men något mer allmänt hållet än industriministerns svar är väl svårt att hitta. När jag frågar efter konkreta åtgärder svarar industriministern med en allmän förhoppning i vad gäller de här verkens möjligheter.

Det är tydligt att regeringen står bredvid verkligheten och ser på när kapitalet styr och ställer efter sina intressen. Regeringen är ännu ett steg passivare än den förra trepartiregeringen var. Då hade man den s. k. akutmottagningen, som industriministern många gånger fått höra talas om, öppen, och med skattebetalarnas pengar hjälpte man till att rädda profiterna. Nu gör man ingenting. Nu ser man bara på. En sådan regering är ingenting att hålla sig till i kristider.

Regeringen sitter tydligen och väntar på en svag uppgång i marknadsekonomi som skall skylla över det värsta så att man får en stunds andrum. Industriministern säger att de små verken kan klara sig. Ja, det kan de säkert – under givna förhållanden, under en planerad utveckling och under en utveckling av andra samhällsområden som ger jobb inom järn- och stålindustrin.

Det krävs en aktivare politik som – vilket industriministern också framhåller – tar tag i den speciella kompetens som finns i varje företag och på varje ort. Men i så fall kan företagen inte fortsätta med att konkurrera ut varandra och konkurrera med SSAB, utan då måste verksamheten samordnas. Det måste göras en enhet av produktionen så att de här små verken tillsammans med den övriga stålindustrin kan överleva.

Men för att få till stånd ett sådant samarbete och få någon ordning på politiken krävs ju makt – och makt är i vårt samhälle lika med ägande.

Den enda vettiga lösningen för att åstadkomma den utveckling som också industriministern hoppas på är att man nationaliserar de här företagen och tar in dem i SSAB, att man helt kopplar bort det privata intresset i SSAB så att man kan styra SSAB på samhällets utvecklingsvillkor.

Industriministern säger också att den här frågan måste tas in i ett mer enhetligt sammanhang. Ja, det är klart. Samtidigt med stålproduktionen måste man då börja utveckla andra områden inom samhället – man måste

Torsdagen den
15 november 1979

*Om åtgärder för
att förhindra en
centralisering av
järnhanteringen*

bygga ut kollektivtrafiken, t. ex. järnvägen, man måste satsa på den alternativa energipolitiken, man måste öka bostadsbyggandet osv. – som ju ger jobb inom många av de områden där de här verken finns.

Jag har framför mig en skrivelse från Hallstahammars AB, vilket ligger i min hemort, till koncessionsnämnden för miljöskydd, där man säger att man inte kan tänka sig att investera i ett nytt stålverk förrän man har fått besked. Bolaget framhåller att det behövs åtgärder från statens sida, som kan ligga inom det egna företagets ram och som kan innebära vissa omorienteringar, men också åtgärder som kan ligga utanför det egna företaget och då innebära en omstrukturering av handelsstålsindustrin inom landet, "där Hallstahammars AB då som en del i ett större skeende får nya uppgifter".

Detta kan bolaget naturligtvis inte göra i konkurrens med de andra små handelsstålverken. En sådan här omstrukturering fordrar ju statliga ingripanden, fordrar en övergripande plan och en medveten planering.

En sådan planering menar vi från vpk:s sida kan aldrig ske utan att vi får makt att planera.

Att sitta bredvid och hoppas, industriministern, det är inte ens allmänt. Det är ingenting.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag förstår att Hans Petersson i Hallstahammar är dåligt informerad i det här sammanhanget. Det sker ju fortlöpande ett samråd mellan industridepartementet och branschen och företagen om utvecklingen. Jag står själv just nu mitt uppe i ett ganska omfattande samråd med de mindre företagen, där jag också så småningom skall ta kontakt med facket centralt för att överlägga om situationen och om hur man skall gå vidare för att på ett vettigt sätt få en klar inriktning på de strukturförändringar som är ofrånkomliga.

Uttalandet att regeringen står vid sidan om grundar sig alltså på ett missförstånd. Vi arbetar med samma ambitioner som under den förra perioden och tänker inte släppa taget om branschen.

Men en fråga som man ställer sig när man lyssnar på Hans Petersson i Hallstahammar liksom på hans partivänner är: Hur kan man radikalt förbättra marknadsförutsättningarna genom att förändra ägandet till stålverken? Det är klart att man kan föra ett hypotetiskt resonemang som är helt oberoende av ekonomiska realiteter, men – och det var det jag menade – då blir det heller inte någon särskilt meningsfull debatt. Här gäller det ju att utifrån de marknadsförutsättningar som föreligger, i landet och internationellt, göra det bästa möjliga av vår svenska stålindustri. Som vi gjorde beträffande SSAB är vi beredda att göra med de mindre verken. Grunden för de samhällseliga åtgärderna måste vara realiteter; annars blir det bara fromma förhoppningar och allmänpolitiska mål – sådana som Hans Petersson här framförde.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Det är tydligt, herr talman, att vi har ganska olika utgångspunkter när vi talar om att rädda jobben och att rädda stålorterna. Industriministern hänvisar till marknaden och marknadsföringen. Då kanske man kunde tänka sig att industriministern nästa gång kommer med ett förslag om stöd till marknadsföring, i tron att reklam skulle kunna lösa problemen och reda upp de här kriserna. Nu är det inte så.

Vi från vårt parti föreslår en helhetssyn både på hela stålpolitiken och på samhället i övrigt, och då måste de samhällsekonomiska intressena vara vägledande. För en mindre ort med ett verk med t. ex. 500 anställda vore det en katastrof om detta lades ned. Jag kan inte förstå hur man kan acceptera en sådan sak och låta den passera med en hänvisning till att marknaden inte räcker till. Här måste regeringssidan i stället ta det politiska ansvaret och strukturera om samhället och stålindustrin på ett sådant sätt att orten kan överleva. Men för att den skall kunna överleva, kanske med förändrade profiler för företaget, fordras det att samhällsekonomin vägs in i bilden. Om man, som industriministern gör, fortsätter att vidhålla tankar på enskilt ägande och tävlan på en marknad som man inte kan göra någonting åt, är det klart att allting blir hopplöst.

Jag hänvisar här till vad jag sade i mitt förra inlägg om att man genom en utveckling av olika områden och vidareförädling på orten av den stålproduktion som förekommer kan rädda jobben. Och man *måste* rädda jobben! Man får inte låta det här gå i stöpet, medan kapitalet styr.

Det förra stålbeslutet lämnade de små handelsstålverken utanför SSAB att dö sin egen död. Eller vad väntade man sig? Varför tog man inte in även dem i SSAB och ansvarade för jobben på de orterna också? Nej, man gjorde inte det, eftersom man trodde att de skulle gå omkull och eftersom man inte ville ta ansvaret för det. – Då skulle arbetarna kunna ställa krav på industriministern och säga: Kom nu hit och se till att vi får de jobb på vår ort som ni har pratat om! I stället säger man att man samråder men att marknaden inte räcker till.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 16 Om hets mot invandrare som grupp

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara *Lahja Exners* (s) den 9 november anmälda fråga, 1979/80:107, och anförde:

Herr talman! Lahja Exner har frågat mig dels om jag anser det förenligt med svensk rättsuppfattning att hets skall kunna bedrivas mot invandrare som grupp, dels, om så inte är fallet, vilka initiativ regeringen avser att vidta för att hindra sådana hetskampanjer.

Frågan syftar uppenbarligen på ett av justitiekanslern (JK) den 31 oktober 1979 meddelat beslut enligt vilket JK uttalade att innehållet i ett flygblad med rubriken "Sverige dör, låt Sverige leva" inte utgjorde tryckfrihetsbrott.

Nr 29

Torsdagen den
15 november 1979

*Om hets mot in-
vandrare som
grupp*

Torsdagen den
15 november 1979

*Om hets mot in-
vandrare som
grupp*

Flygbladet, som enligt sin lydelse har till syfte att skapa opinion mot invandring i Sverige, innehåller grovt nedsättande omdömen och påståenden om invandrare i vårt land.

Låt mig först konstatera att regeringen självfallet tar bestämt avstånd från invandrarfientlig propaganda av detta slag.

JK:s beslut skall ses mot bakgrund av att gällande bestämmelse om hets mot folkgrupp – 16 kap. 8 § brottsbalken – riktar sig mot att någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse. Den propaganda som det här var fråga om riktade sig emellertid gentemot invandrare i allmänhet.

Utän att gå in på omständigheterna i det särskilda fallet vill jag påpeka att en eventuell ändring eller utvidgning av den här aktuella bestämmelsen måste övervägas särskilt noga, eftersom den skulle få konsekvenser för tryckfriheten. Jag är för dagen inte beredd att uttala mig i frågan huruvida invandrarfientlig propaganda av det här slaget motverkas bäst genom strafflagstiftning eller andra åtgärder, t. ex. information. Det är emellertid helt klart att propaganda av den art som det här gäller inte är förenlig med de riktlinjer som ligger till grund för den invandrapolitik som riksdagen har lagt fast. Frågan om vilken typ av åtgärder som behövs torde komma att belysas genom det arbete som bedrivs av diskrimineringsutredningen, som har till uppgift att överväga behovet av åtgärder för att förebygga fördomar och diskriminering i fråga om invandrare. Jag utgår från att utredningen kommer att föreslå åtgärder som skyddar invandrarna mot denna typ av propaganda.

LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Jag kan bara beklaga att lagstiftningen mot rasdiskriminering vid en seriös prövning av rättsvårdande myndighet inte befunnits hålla måttet. Jag är medveten om att diskrimineringsutredningen har till uppgift att bl. a. företa en översyn av gällande lagstiftning om det visar sig att den inte fungerar som avsetts. Det aktuella fallet visade otvetydigt att den inte gör det.

Det är inget tvivel om att flygblad av den typ, som nu varit föremål för juridisk prövning, av en bred allmänhet uppfattas som brott mot lagen om rasdiskriminering. I den anges att den som offentligen hotar, förtalar eller smädar folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. I vanligt språkbruk betyder det att smädelse av invandrare i största allmänhet är en brottslig handling. Men det är det uppenbarligen inte i juridisk mening, trots att det i förarbetena till rasdiskrimineringslagen lämnas exempel på befolkningsgrupper som kan vara föremål för de brott som avses, nämligen "judar, zigenare, samer samt utlänningar som har slagit sig ned här i landet". Jag tycker att den meningen helt har glömts bort vid den experttolkning av lagen som nu gjorts.

Såvitt jag förstår är därför fältet fritt för varje form av diskriminering av

*Om hets mot in-
vandrare som
grupp*

invandrare som grupp. Den som alltså är tillräckligt konsekvent i sina smädelser eller hot – och inte särskilt utpekar någon ras eller nationalitet – kan alltså sprida flygblad av den sort vi nu diskuterar. Näringsidkare måste ha rätt att avhysa utlänningar från sina restauranger, om de bara drar alla invandrare över en kam. Och lika lagligt blir det då att vägra invandrare tillträde till allmän sammankomst eller offentlig tillställning. Och värst av allt: en sådan tolkning kan också tillämpas när det gäller bestämmelserna om folkmord, stämpling till folkmord och underlåtenhet att avslöja sådana brott.

Mot denna bakgrund fäster jag givetvis stora förhoppningar till den 1978 tillsatta diskrimineringsutredningen. Men det brådskar. Den aktuella tolkningen av lagen har öppnat möjligheter för invandrarhets av ett slag som jag tidigare aldrig ens kunnat ha mardrömmar om.

Jag vill därför vädja till statsrådet, som inte har rasdiskrimineringsutredningen under sitt fögderi, att söka förmå arbetsmarknadsministern, som är ansvarig för utredningen och dess direktiv, att ge utredningen i uppdrag att snabbt behandla frågan om rasdiskrimineringslagens anpassning till allmänt vedertagna rättsnormer. Denna utredning har mycket omfattande befogenheter. Den måste gå in på ett vitt fält av bestämmelser och sektorer, och det kommer att ta lång tid. Med den vetskap vi har i dag om hur den nuvarande lagstiftningen fungerar borde det vara möjligt för utredningen att snabbt komma med ett förslag till en sådan ändring av lagen som återställer invandrarnas förtroende för svensk rättsskipning.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Låt mig än en gång stryka under att jag inte kan gå in på det särskilda fall som ligger bakom den fråga som har ställts. Jag tror emellertid att opinionsbildningen är utomordentligt viktig, och förhoppningsvis bidrar en sådan diskussion som den Lahja Exner och jag nu för till att bilda opinion för att en sådan här typ av propaganda är helt olämplig. Sedan kan man alltid resonera om hur långt strafflagstiftningen når och var informationen skall sättas in. Jag vill emellertid till undvikande av missuppfattningar om innebörden av de gällande straffbestämmelserna om hets mot folkgrupp påpeka att de för sin tillämpning inte nödvändigtvis förutsätter att någon eller några raser eller folkgrupper direkt pekas ut. Straffansvar kan komma i fråga också om objektet för den brottsliga handlingen är mera allmänt. Jag vill nämna att det i förarbetena sägs att det är tillräckligt om t. ex. en viss ras prisas på ett sådant sätt att alla andra raser måste anses smädade.

Låt mig slutligen också erinra om att vissa frågor som rör straffansvaret för hets mot folkgrupp kommer att behandlas inom kort här i kammaren med anledning av en motion i ämnet.

LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Jag är övertygad om att landets invandrare med stort intresse avvaktar regeringens handläggning av den här frågan. Som jag sade brådskar det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 29

Torsdagen den
15 november 1979

§ 17 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1979/80:36 till konstitutionsutskottet

*Anmälan av inter-
pellationer*

§ 18 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställning 1979/80:60

§ 19 Anmäldes och bordlades

Motion

1979/80:100 av *Sture Ericson m. fl.* med anledning av propositionen 1979/
80:43 om ändring av Sveriges sjöterritorium

§ 20 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kam-
markansliet

den 15 november

1979/80:61 av *Kjell Nilsson* (s) till industriministern om åtgärder för att rädda
sysselsättningen i Skruv:

Den manuella glasindustrin i Sverige står inför en strukturomvandling och
riksdagen beslutade under våren 1979 att en samlad plan för samhällets
insatser för glasindustrin skulle upprättas. Målet för den manuella glasindu-
strin skulle vara att bevara den konstnärliga kvaliteten och stärka industrins
långsiktiga konkurrenskraft.

Inom statens industriverk pågår en utredning, Manuella glasbruk – plan 80,
som skall planera och lägga fram förslag om glasindustrins framtida
struktur.

Inom Kosta-Boda-gruppen har man beslutat att lägga ned verksamheten
vid Skruf's Glasbruk och föra över verksamheten till övriga bruk inom
koncernen. Hur stämmer detta med näringsutskottets betänkande 1978/
79:28 och riksdagens beslut och med de löften som företaget lämnat i
samband med det avtal om lokaliseringsstöd som upprättades mellan
Kosta-Boda och staten.

Kostagruppen beviljades 8 milj. kr. i lokaliseringsstöd den 3 november
1977, och vid samma tillfälle ändrades villkoren för ett tidigare beviljat
lokaliseringsslån om 2 milj. kr. Bolaget uppgav vid detta tillfälle "att fortsatt
sysselsättning" skulle komma att beredas för de ca 100 personer som var
sysselsatta i Målerås och Skruv.

Styrelsen för Kostagruppen har nu tillskrivit de fackliga organisationerna
med begäran om att uppta MBL-förhandlingar om en överföring av
produktionen vid Skruf's Glasbruk till övriga bruk inom koncernen.

En nedläggning av Skruf's Glasbruk skulle få ytterst allvarliga konsekven-

Torsdagen den
15 november 1979

Anmälan av interpellationer

ser för orten Skruv, som vid en nedläggning skulle bli av med sin största och viktigaste arbetsplats.

Orreforsgruppen planerar nedläggningar inom sin grupp samtidigt som Orrefors lägger ut legotillverkning till Älmhult och sonderar möjligheten till legotillverkning i Danmark.

Med anledning av det anförda vill jag fråga industriministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att rädda sysselsättningen i Skruv?

Hur tolkar regeringen det löfte om fortsatt sysselsättning vid Skruv och Målerås som Kostagruppen gav i samband med beslutet om lokaliseringsstöd från 1977?

Hur tolkar regeringen riksdagens beslut från våren 1979 angående sysselsättningsnivån inom den manuella glasindustrin?

Vilka risker finns det, vid nedläggningar av manuella glasbruk och förflyttning av tillverkning utomlands, för att den konstnärliga traditionen skall dö ut?

1979/80:62 av *Sven Lindberg* (s) till industriministern om en skoglig basindustri i Hissmofors, m. m.:

När NCB:s fabrik i Hissmofors lades ner ställdes ca 200 människor utan arbete. I samband med beslutet om fabriken nedläggning gavs många löften om ersättningsindustrier. Dessa är och förblir tomma löften.

Dåvarande trepartiregeringen uppdrog åt landshövdingen i Jämtlands län att utreda förutsättningarna för ersättningsindustrier till Hissmofors. Regeringens industriminister Åsling föreslog att ett trämekaniskt centrum skulle förläggas till Hissmofors. Utredningen har ännu inte givit något resultat, och om frågan om ett trämekaniskt centrum har det varit förhållandevis tyst efter industriministerns utspel. Däremot hotas nu sågverket i Hissmofors av nedläggning. Det får betraktas som märkligt, eftersom ett sågverk måste anses som fundamentalt för ett trämekaniskt centrum.

Nedläggningen av Hissmoforsfabriken innebar ett stort avbräck för den skogsindustriella sysselsättningen i länet. F. n. förädlas endast ca 15 % av den vedråvara som avverkas i länet. Det är unikt att ett av landets skogrikaste län har en så låg förädlingsgrad. Det har sin förklaring i att flottlederna tidigare utgjorde de huvudsakliga transportmöjligheterna och att industrier-na därför lokaliserades till kusten. Dagens transportmöjligheter har väsentligen förändrats, och därför kan skogsindustrier med fördel lokaliseras till inlandet. Detta förhållande och det bekymmersamma sysselsättningsläget i länet har gjort att starka krav reses från länet om att framtida skogsindustriableringar skall lokaliseras dit.

På initiativ av Pappersindustriarbetareförbundets avdelning 25, och genom landshövdingens utredningsuppdrag uppdrogs åt en konsultfirma att göra en utvärdering av möjligheterna att förlägga skogsindustriella projekt till Hissmofors. Efter en grovvärdering redovisade konsulten i mars månad 1979 fyra alternativa projekt som bedömts som utvecklingsbara och värda fortsatta studier. Redovisningen har skett inför kommunen, berörda länsmyndighe-

Torsdagen den
15 november 1979

Anmälan av interpellationer

ter, fackrepresentanter och skogsägarrepresentanter och har fått ett positivt mottagande. Alternativet innehåller bl. a. en termomekanisk massaindustri med ansluten papperstillverkning. Ett fullt genomfört projekt skulle komma att förbruka 400 000–800 000 m³ fast mått ved per år, vilket motsvarar 10–15 % av den årliga avverkningen inom länet. En fortsatt utredning skulle kosta ca 700 000 kr.

En uppvaktning från länet presenterade projektet för dåvarande folkpartiregeringen med begäran om att regeringen skulle ta ansvaret för fortsatt utredning. Folkpartiregeringen ställde sig avvisande. Länsstyrelsen i Jämtlands län har beslutat att själv utreda frågan.

Även om förstudierna pekar på att projektet skulle kunna bli lönsamt, måste konstateras att projektet endast kan realiseras under vissa förutsättningar.

Landets skogsindustri är f. n. överetablerad i förhållande till tillgången på skogsråvara på lång sikt. En utredning som gjorts i anslutning till det aktuella projektet visar också att det f. n. inte finns tillräckligt med skogsråvara inom ett realistiskt virkesfångstområde för att förse den tänkta industrin med råvara. En stor del av länets råvara är f. n. intecknad för redan befintlig industri utanför länet.

En etablering av en industri inom länet av denna storleksordning kan endast bli meningsfull om den inplaneras i en pågående strukturomvandling.

På många håll inom länet har det också ofta krävts att man i en strukturomvandling skall planera för en ökning av skogsindustrin inom Jämtlands län. Skogsindustrins lämplighet, länets låga sysselsättningsgrad och övriga regionalpolitiska intressen talar härför.

Detta planerings- och utredningsarbete är inte ett arbete som är lämpat för att utföras enbart på länsnivå. Dels kan en etablering inte ske utan samarbete med andra företag, dels måste planeringen ske över ett större geografiskt område. Därför måste regeringen ta initiativ till att ett sådant planeringsarbete kommer till stånd.

När riksdagen i våras beslutade att gå in och rädda NCB, skedde det med motivet att rädda NCB som en bestående företagskoncern, att slå vakt om den företagskooperativa idén samt att rädda sysselsättningen och slå vakt om de regionalpolitiska intressena. När nu staten äger ca två tredjedelar av NCB, måste det vara ett statligt intresse att slå vakt om koncernens intressen. Det får inte bli så, att NCB:s företagsenheter, i en ständigt pågående strukturomvandling, offras till förmån för andra ägarkonstellationer. Med den struktur med många gamla och små fabriksenheter som finns i NCB föreligger en uppenbar risk att så sker, om inte en framsynt planering kommer till stånd. Om de enskilda skogsägarnas förtroende för NCB skall kunna återställas, krävs från statens och företagsledningens sida att en planering kommer till stånd, som visar att man är beredd att tillvarata deras intressen.

Det socialdemokratiska partiet har länge krävt ett handlingsprogram för skogsindustrin, med en upprättad ramplan för den framtida strukturomvand-

lingen. Det är också en förutsättning för att skoglig basindustri i Jämtlands län över huvud taget skall kunna diskuteras.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att få ställa följande frågor till industriministern:

1. Är regeringen beredd att ta sådana initiativ att frågan om skoglig basindustri till Hissmofors kan utredas i statlig regi?
2. Är regeringen beredd att ta initiativ till en ramplanering för den framtida struktumvandlingen inom skogsindustrin, där statens och de enskilda skogsägarnas intressen, som gemensamma företagsägare, tas till vara?

1979/80:63 av *Lennart Brunander* (c) till handelsministern om försörjningsberedskapsstödet till textilindustrin:

Våren 1979 fattade riksdagen beslut om den framtida tekoindustrins omfattning och organisation. Detta beslut innefattade bl. a. inrättandet av ett stöd till tekoföretag som har betydelse ur beredskapssynpunkt, det s. k. försörjningsstödet.

Detta stöd skulle enligt riksdagsbeslutet även kunna gå till hemtextilföretag med maskinutrustning lämplig ur beredskapssynpunkt.

Endast ett fåtal hemtextilföretag har erhållit detta stöd. Det beror på att handelsdepartementet ännu ej arbetat fram regler för hur stödet skall fördelas.

Det finns i dag kommuner vilkas industrier till stor del utgörs av hemtextilföretag. Det vore därför värdefullt om betydligt fler företag av denna art kunde komma i åtnjutande av detta stöd.

Många av hemtextilföretagen är små. Enligt uppgifter från dessa företag har de svårighet att få del av stödet.

Ur såväl beredskapssynpunkt som regionalpolitisk synpunkt är det viktigt att även de små företagen kan få försörjningsberedskapsstöd, framför allt därför att dessa små företag ofta finns i de små orterna, där inga eller få andra arbetstillfällen finns.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om att till handelsministern få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att verka för att regler snarast utarbetas för att ge betydligt fler hemtextilföretag möjlighet att erhålla försörjningsberedskapsstöd?

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att de små företagen skall få del av detta stöd?

1979/80:64 av *Lennart Brunander* (c) till industriministern om vissa sysselsättningsproblem i Viskafors och Borås:

Firestone-Viskafors AB i Viskafors och Borås, som ägs av det amerikanska bolaget The Firestone Tire & Rubber Company, har hamnat i ekonomiska svårigheter. Omkring 1 000 arbetstillfällen står på spel.

Företaget har under de senaste två åren gått med ca 45 milj. kr. i förlust.

Denna förlust har till stor del täckts av moderföretaget. Nu är man inte längre beredd att skjuta till mera pengar. Kan inte företaget på annat sätt klara av ekonomin är risken uppenbar att det blir friställningar eller i värsta fall en nedläggning.

För Borås och Sjuhäradsbygden skulle en sådan utveckling vara ödesdiger. Stora ansträngningar har gjorts för att få ett mera differentierat näringsliv i denna region. Firestone utgör en viktig del i detta.

Med anledning av det anförda hemställer jag om att få framställa följande frågor till industriministern:

Har industriministern uppmärksammat den prekära situation som Firestone i Viskafors och Borås hamnat i?

Vilka åtgärder avser industriministern att vidtaga?

1979/80:65 av *Stina Andersson* (c) till socialministern om åtgärder mot missbruk av alkohol:

Bruk och missbruk av alkohol och andra droger har ökat kraftigt i Sverige under senare år, varvid ökningen bland ungdomar och även kvinnor är särskilt markant.

Våra alkoholseder med smygande missbruk som följd har länge förorsakat stora sociala och samhällliga problem, och de förefaller nu bli oöverskådliga.

Några fakta:

- Det finns ca 300 000 missbrukare i Sverige.
- Det föds varje år 400 barn med grava alkoholskador.
- Var femte sjuksäng i landet totalt och var tredje i större tätorter är upptagen av en alkoholskadad.
- Spriten kräver fem gånger så många offer som trafiken, dvs. över 5 000 personer om året eller 15 varje dygn.
- Av de värnpliktiga frikallas 7 % årligen på grund av alkohol- eller drogmissbruk.
- Utöver allt mänskligt lidande kostar alkoholmissbruket samhället ca 14 miljarder kronor om året.
- Om inte denna utveckling bryts är det risk för att vi en bit in på 1980-talet har en miljon alkoholmissbrukare.

Alkoholbruket har tyvärr blivit allmänt accepterat, och ett ständigt ökande "småsupande" gör att skadeverkningarna syns oändliga. Ungdomarna skall inte lastas. Det är vi vuxna som har skapat livsmönstret. Att bryta ner det finaste vi äger – såväl kropp som själ – med alkohol är så långt från det förnämliga begreppet "livskvalitet" som tänkas kan.

För att komma till rätta med missbruket fordras något av en "väckelse" som genomströmmar alla och envar, familjer och grupper i vårt samhälle. Vi måste alla hjälpas åt och ändra attityderna.

Vi måste erbjuda våra ungdomar alkoholfria miljöer. Det gör vi bl. a. genom gemensamma alkoholfria fester och sammankomster – barn och föräldrar, unga och gamla tillsammans. Med nuvarande utveckling är det risk

för att föräldrar och ungdomar var för sig blir veckoslutsalkoholister. Samma uppmaning måste riktas till folkrörelserna, idrottsföreningar och andra föreningar och organisationer vid deras sammankomster.

Med anledning av det anförda önskar jag ställa följande frågor till socialministern:

1. Har socialministern för avsikt att intensifiera arbetet för att minska bruket och missbruket av alkohol och andra droger?

2. Är socialministern beredd att ta initiativet till en kampanj för att rikta uppmärksamheten på alkoholproblemen och de skadeverkningar som blir en följd därav?

3. Är socialministern beredd att vidtaga åtgärder i förebyggande syfte och i så fall vilka?

1979/80:66 av *Gunnel Jonäng* (c) till justitieministern om kvinnomisshandel:

Frågan om kvinnomisshandel har aktualiserats i vårt land. Det finns ingen vetenskaplig undersökning som berör speciellt kvinnomisshandel.

Vi har i vårt land ungefär 20 000 misshandelsbrott per år. Av dem är 6–7 % grov misshandel.

Kvinnomisshandel är mycket speciell – den förekommer i känslomässiga relationer, oftast där ett samboende mellan man och kvinna är för handen eller när uppbrott sker från ett sådant samboende.

Kriminologen Leif Persson har mot bakgrund av vissa i sammanhanget aktuella vetenskapliga undersökningar gjort en uppskattning av kvinnomisshandeln till mellan 2 500 och 3 000 fall varje år. Det innebär ett stort lidande både fysiskt och psykiskt för dessa kvinnor. Det torde också i många fall innebära problem för de män som utövar misshandeln.

Mycket av denna misshandel kommer aldrig i dagens ljus genom de åtalsregler som gäller.

Om en misshandel ej har förövats på allmän plats och ej är att beteckna som grov "må brottet åtalas allenast om målsägaren angiver brottet till åtal eller ock åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt".

Oftast sker misshandeln i någon av parternas bostad, alltså på enskilt område, och då kan således inte åtal ske utan att den målsägande – dvs. kvinnan själv – anger brottet till åtal.

Att åklagaren finnet åtal påkallat "ur allmän synpunkt" förekommer nästan aldrig.

Ofta tar kvinnor tillbaka sin anmälan om misshandel. Olika skäl torde finnas för detta – ofta utsätts de för hot och vågar inget annat av rädsla för repressalier.

Det kan också vara så att kvinnan – i likhet med en våldtagen kvinna – kan uppleva att samhället ger också henne en skuld i det inträffade. Hon känner sig som medskyldig. I sådana fall lägger samhället en tung börda på kvinnan.

En utgångspunkt för brottslagstiftning måste ju vara att *alla* brott ligger

Torsdagen den
15 november 1979

*Anmälan av inter-
pellationer*

under allmänt åtal. På vilka grunder har man då undantagit kvinnomisshandel i vissa fall?

Det kan då först konstateras att i straffrättskommitténs förslag till brottsbalk 1953 omfattades även medelsvår misshandel av allmänt åtal, men i propositionen angående brottsbalken gjordes inskränkningar när det gällde den medelsvåra misshandeln. Detta var så sent som 1962. Kommentaren i brottsbalken är följande:

”Syftet med begränsningarna i den allmänna åtalsrätten är ej blott att lätta åklagar- och polismyndigheternas arbetsbörda utan även att hindra opåkallad inblandning i enskildas förhållanden. Vad särskilt angår misshandel, kan enligt riksåklagarämbetets remissyttrande förhållandena understundom vara sådana, att åtal för brotten av olika anledningar icke bör ske. Härvidlag åsyftas i första hand åtskilliga fall av misshandel mot maka. Ett ingripande med åtal i sådana fall kan ej sällan leda till, att äktenskapet helt spolieras eller att i varje fall hustruns situation blir ännu svårare än förut.”

Kan samhället acceptera brott därför att det sker inom hemmets fyra väggar? Kan samhället acceptera att kvinnor på detta sätt utsätts för förtryck utan att samhället reagerar? Kan samhället acceptera en dold brottslighet som inte blir föremål för rättssamhällets åtgärder?

En parallell till åtalsbestämmelserna vid misshandel är åtalsbestämmelserna om krav på målsägandeangivelse när det gäller våldtäkt m. fl. liknande brott.

Den nya sexualbrottsutredningen har fått i uppdrag att överväga ”om det är motiverat att bibehålla särskilda angivelseregler för sexualbrott”. Åtalsbestämmelserna vid misshandel – enligt anförd redovisning – bör även utredas.

Kvinnomisshandeln är endast en del av det våld mot kvinnor som förekommer i vårt samhälle. Det finns en bred katalog över våldshandlingar av olika slag: sexuella övergrepp, olaga hot, hemfridsbrott, skadegörelse etc. Mycket av detta våld sker i det fördolda och kommer aldrig till myndigheternas kännedom. Men det gör livet svårt för tusentals kvinnor i vårt land.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få ställa följande frågor till justitieministern:

Vill statsrådet föranstalta om åtgärder för att undersöka och kartlägga förekomsten av kvinnomisshandel och annat våld mot kvinnor?

Vill statsrådet medverka till en utredning om åtalsbestämmelserna vid kvinnomisshandel, antingen genom tilläggsdirektiv till sexualbrottsutredningen eller på annat sätt?

Är statsrådet beredd att verka för att utsatta kvinnor får vård och stöd och hjälp i sin situation av samhället?

§ 21 Meddelande om frågor

Nr 29

Torsdagen den
15 november 1979

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 november

*Meddelande om
frågor*

1979/80:122 av *Pär Granstedt* (c) till utrikesministern om åtgärder för att avvärja hungerkatastrof i Zambia:

Rhodesias olagliga regering har beslutat att stänga av alla transporter genom landet till Zambia. Detta drabbar bl. a. livsmedelsimporten, som är av avgörande betydelse för Zambias försörjning med majs. Zambias befolkning hotas nu av svält till följd av att Zambia följer FN:s säkerhetsråds beslut om sanktioner mot den olagliga Smith-Muzorewa-regimen i Rhodesia och stöder befrielseströrelsen Patriotiska Fronten. Internationell hjälp av betydande omfattning till Zambia är nödvändig för att undvika en hungerkatastrof.

Zambia är det land som drabbas hårdast av konflikten i södra Afrika. Även de övriga frontstaterna – Angola, Botswana, Moçambique och Tanzania – drabbas hårt. Dessa länder tillhör de fattigaste i världen och är i stort behov av fred för att kunna bygga upp sina ekonomier. Det internationella stödet är tyvärr helt otillräckligt. I stället ökar Sydafrika handeln även med Sverige, och flera länder, bl. a. Storbritannien, diskuterar erkännande av den olagliga regeringen i Rhodesia.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Vad planerar regeringen att göra för att öka det svenska stödet till frontstaterna och för att få till stånd en massiv internationell insats för att avvärja den hotande hungerkatastrofen i Zambia?

den 15 november

1979/80:123 av *Lennart Nilsson* (s) till kommunikationsministern om SJ:s busstaxor:

SJ:s lågprissatsning har lett till ett ökat antal resande med tåg samt lägre kostnader för resenärerna.

Ett problem i dessa sammanhang uppstår för människor i glesbygd som behöver använda även bussförbindelser för att exempelvis resa till Stockholm.

Lågpriset gäller inte SJ:s busstrafik. Vid årsskiftet föreslås även busstaxan höjas med 7–8 %, vilket leder till ytterligare kostnader för människor i glesbygd som saknar tågförbindelse.

Mot bakgrund av det anförda ber jag att till statsrådet få ställa följande fråga:

Är regeringen villig att medverka till att människor i glesbygd inte får högre kostnader per mil i samband med bussresor än tågresenärerna?

Nr 29

Torsdagen den
15 november 1979

*Meddelande om
frågor*

1979/80:124 av *Tommy Franzén* (vpk) till industriministern om verksamheten vid mindre och medelstora varv:

Kommissionen för mindre och medelstora varv föreslår att Finnboda Varv skall läggas ner. Den tar inte hänsyn till den redan utarmade industriverksamheten i Stockholm. Utredningen är dessutom kortsiktig. Samtidigt som den föreslår att staten bör medverka till att utveckla ett system för svensk kustsjöfart vill den avlägsna resurserna för en sådan utveckling genom nedläggning av Finnboda och avveckling av nybyggnadssidan vid varven i Lödöse och Sölvesborg. Yrkeskunnandet i fråga om fartygsbyggeri skrotas ytterligare med dessa förslag och kommer att ställa till stora problem i framtiden, då ett ökat behov av varvsresurser kommer att krävas.

De fackliga representanterna har visat på alternativ i stället för den föreslagna nedläggningen, alternativ som tar fasta på en mer långsiktig bedömning.

Instämmer regeringen i utredningens kortsiktiga bedömning, eller har regeringen för avsikt att säkerställa Finnbodas och de andra hotade varvens framtid?

1979/80:125 av *Sune Johansson* (s) till arbetsmarknadsministern om det statliga stödet till arkivarbete hos vissa allmännyttiga organisationer:

Riksdagen behandlade under våren 1979 arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:20 om åtgärder för arbetshandikappade och beslutade i samband därmed att nya statliga bidragsregler för arkivarbete skulle införas från den 1 juli 1980.

I utskottsbetänkandet anfördes: "Allmännyttiga organisationer avses övergångsvis till utgången av budgetåret 1982/83 få bidrag med full kostnadstäckning för personer som nu är i arkivarbete hos organisationerna." Efter nämnda övergångstid reduceras bidraget från 100 % till 90 %, men uttalade utskottet och beslöt riksdagen att de "ekonomiska problem som kan drabba vissa organisationer får tas upp i samband med prövningen av annat stöd från det allmänna".

Av uppgifter i massmedia har framgått att allmännyttiga organisationer som exempelvis idrottsrörelsen hyser stor oro för att de i framtiden på grund av sina små ekonomiska möjligheter får svårigheter att bereda sina arkivarbetare anställning utan särskilt samhällsstöd utöver lönebidraget.

Mot bakgrund av vad som här anförts hemställer jag att få ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder överväger regeringen f. n. att vidtaga för att åstadkomma kompletterande statligt stöd utöver lönebidraget för arkivarbetare till organisationer med svag ekonomi?

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 13.57.

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert